



HUMANISTINEN  
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

## **Tilankäyttö viitotussa puheessa**

Havainnot viitotun puheen käyttäjien kommunikoinnista

*Elina Rinta-Säntti*

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

Huhtikuu / 2013

# HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

## Viittomakielentulkin koulutusohjelma

### TIIVISTELMÄ

<b>Työn tekijä</b> Elina Rinta-Säntti	<b>Sivumäärä</b> 39 ja 9 liitesivua
<b>Työn nimi</b> Tilankäyttö viitotussa puheessa. Havaintoja viitotun puheen käyttäjien kommunikoinnista.	
<b>Ohjaava(t) opettaja(t)</b> Tytti Koslonen, Anne-Mari Jaamalainen	
<b>Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja</b> Kuuloliitto ry, Sirpa Laurén	
<b>Tiivistelmä</b> <p>Opinnäytetyöni tavoite oli selvittää, kuinka viitottua puhetta kommunikaatiomenetelmänään käyttävät henkilöt käyttävät tilaa kommunikoinnissaan. Tilankäyttö päädyttiin rajaamaan osoituksiin, roolinvaihtoon, monisuuntaisiin verbaaleihin ja anaforiseen tilankäyttöön. Tutkielmassani anaforisella tilankäyttöllä tarkoitettiin sitä, kun viitotusta rakentaa tilaan jonkinlaisen näyttämön asioista, paikantamalla viittomatilaan asioita, jotka eivät ole läsnä.</p> <p>Menetelmänä käytettiin pääsääntöisesti havainnointia sekä tukena haastattelua. Havainnoitavina ja haastateltavina oli neljä viitottua puhetta kommunikaatiomenetelmänään käyttävää henkilöä. Havainnointi ja haastattelu toteutettiin lokakuussa 2012. Henkilöt valikoitiin informanteiksi siten, että mukana oli kaksi henkilöä, joilla on suomenkielisen taustan lisäksi myös viittomakielinen tausta ja kaksi henkilöä, joilla on suomenkielinen tausta.</p> <p>Työn tilaaja oli Kuuloliitto ry ja työelämän ohjaaja oli Sirpa Laurén. Tutkielma tehtiin koska he tarvitsivat viitotusta puheesta enemmän tutkittua tietoa, joiden pohjalta heillä on mahdollisuus päivittää viitotun puheen suosituksia. Viitotun puheen suositukset tuotettiin Kuuloliiton viitotun puheen etäopetusprojekti Vipessä vuonna 2001-2004. Viitottu puhe on yksi viittomakielentulkin hallittavista kommunikaatiomenetelmistä. Näin ollen suositusten päivittäminen tuo hyödyn suoraa viittomakielentulkkauslalle. Tulkki-koulutuksessa suosituksia käytetään viitotun puheen opiskelussa.</p> <p>Opinnäytetyöllä selvitettiin, kuinka viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt, joilla on suomenkielisen taustan lisäksi myös viittomakielinen tausta, käyttävät tilaa kommunikoinnissaan? Sekä kuinka viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt, joilla on suomenkielinen tausta käyttävät tilaa kommunikoinnissaan?</p> <p>Työn kautta huomattiin, että viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt, joilla on suomenkielisen taustan lisäksi myös viittomakielinen tausta käyttävät roolinvaihtoa, anaforista tilankäyttöä, osoituksia ja monisuuntaisia verbaaleja. Viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt, joilla on suomenkielinen tausta käyttävät tilankäytön elementeistä osoituksia ja anaforista tilankäyttöä.</p> <p>Viitottua puhetta käyttävistä henkilöistä kolme neljästä koki, että viitottu puhe, jossa on tilankäyttöä, on helpommin ymmärrettävää, kuin viitottu puhe jossa ei ole tilankäyttöä. Heistä kaksi oli suomenkielentaustan lisäksi viittomakielentaustaisia ja yksi oli suomenkielentaustainen. Työn kautta myös huomattiin, että viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt voivat toivoa tilaa käytettävän heille viitottaessa eri tavoin, kuin he itse käyttävät tilaa viittoessaan.</p>	
<b>Asiasanat</b> viittomakieli, viittomat, kuulovammaiset	

**HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES**  
**Degree Programme in Sign Language Interpretation**

**ABSTRACT**

<b>Author</b> Elina Rinta-Säntti	<b>Number of Pages</b> 39+9 attachmentpages
<b>Title</b> The Use of space in signed speech. Observations from signed speech user's communication.	
<b>Supervisor(s)</b> Tytti Koslonen & Anne-Mari Jaamalainen	
<b>Subscriber and/or Mentor</b> Kuuloliitto ry, Sirpa Laurén	
<b>Abstract</b> <p>The aim of this thesis was to find out how people, who use signed speech as their communication method, use signing space in their communication. Use of space was defined to pointings, the role changing, multidirectional verbs and to the anaphoric use of space. The anaphoric use of space was in this thesis that the signer builds some kind of stage to the signing space, by locating there things which are not present.</p> <p>The main research method was observation and interview was used to support the main method. There were four people who use signed speech as their communication method who were observed and interviewed. Both observation and interview were in October 2012. Those people were chosen to be the informants because of their background: two informants were with the Finnish and also sign language background and two were with the Finnish background.</p> <p>The subscriber of this thesis was Kuuloliitto ry and the supervisor from the field was Sirpa Laurén. This thesis was made because they needed more researched information about signed speech, which they can use for updating the signed speech guidelines. The signed speech guidelines were made in Kuuloliittos project "Viitotun puheen etäopetusprojekti Vipe" in 2001-2004. Signed speech is one of the communication methods that sign language interpreter must be able to use. So updating the guidelines benefits the Sign Language Interpretation field. Guidelines are used in studying signed speech in Sign Language Interpreter education programme.</p> <p>This thesis researched how the people with the Finnish and sign language background who communicate with signed speech use space when communicating? And how the people with the Finnish background who communicate with signed speech use space when communicating?</p> <p>The result was that people with the Finnish and sign language background who communicate with signed speech use the role changing, the anaphoric use of space, pointings and multidirectional verbs. People with Finnish background who communicate with signed speech use pointings and the anaphoric use of space.</p> <p>The result also was that three of four people who use signed speech think that signed speech with the use of space was easier to understand than signed speech without the use of space. Those three people were two with the sign language and Finnish background and one with the Finnish background. The Result also was that people who communicate with signed speech may hope that when someone is signing for them they will use signing space differently than they use themselves.</p>	
<b>Keywords</b> Sign language, signs, hearing-impaired	

# SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 VIITOTTU PUHE JA SITÄ KOMMUNIKAATIOMENETELMÄNÄÄN KÄYTTÄVÄT HENKILÖT	7
2.1 Viitottu puhe	7
2.2 Viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt	8
3 TILANKÄYTTÖ VIITOTUSSA PUHEESSA	9
4 OPINNÄYTETYÖSSÄNI KÄYTETYT TUTKIMUSMENETELMÄT	11
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	14
5.1 Opinnäytetyön informantit	14
5.2 Havainnointi- ja haastattelutilanne	15
5.3 Aineiston käsittely	17
6 TULOSTEN ESITTELY JA ANALYSOINTI	18
6.1 Tilankäyttö viitotun puheen käyttäjien kommunikoinnissa	18
6.2. Informanttien ajatuksia tilankäytöstä viitotussa puheessa	28
7. POHDINTA	33
LÄHTEET	37
LIITTEET	40

## 1 JOHDANTO

Humanistiselta ammattikorkeakoululta tilattiin useampi opinnäytetyö, joista minua kiinnostivat Kuuloliitto ry:n tilaamat aiheet viitotusta puheesta, koska aihealue oli minulle vielä vieras. Viitottua puhetta aiheena rajattiin tilaajan toiveiden mukaisesti tilankäyttöön viitotussa puheessa. Työelämäohjaajana opinnäytetyölleni toimii Kuuloliiton erityisasiantuntija Sirpa Laurén.

Kuuloliitto ry tekee tutkimuksia yhteistyössä muiden järjestöjen sekä korkeakoulujen kanssa (Kuuloliitto 2012 a). Kuuloliiton vuonna 2001-2004 tekemässä ”Viitotun puheen etäopetus projekti Vipessä” tavoitteena oli viitotun puheen kehittäminen. Projektissa tuotettiin muun muassa viitotun puheen suositukset (liite 1). (Kuuloliitto 2012 b.) Sirpa Laurénin mukaan viitotun puheen suosituksia pitäisi päivittää ja päivityksen pohjalle tarvitaan tutkittua tietoa (Laurén 2012).

Tutkielmani pohjalta suositusten päivittämistä voidaan tilankäytön osalta pohtia tai tutkielmaani voidaan käyttää pohjana aiheen jatkotutkimukselle. Suosituksissa tilankäytöstä mainitaan seuraavaa: ”Käytetään tilaa, kunhan huuliosta on nähtävissä suomenkielinen puhe. Tilaa tulee käyttää riittävän pienellä alueella, jotta viittomat eivät poistu näkökentästä”. (Kouri 2004, 10.) Aiheen tutkiminen on tärkeää, sillä se on suoraan työelämän tarpeesta tilattu.

Maarit Eriksson on tutkinut vuonna 2011 valmistuneessa opinnäytetyössään miten viittomakielentulkit ovat kokeneet viitotun puheen taidon merkityksen tulkkausalan työkentällä. Hän kertoo, että ”97% hänen kyselynsä vastanneista viittomakielentulkeista kokee, että viitotun puheen taito on tärkeää viittomakielentulkille”. (Eriksson 2011, 11.) Tämä osoittaa, että viitottua puhetta koskeva opinnäytetyöni on hyödyllinen tulkkausalalla, koska viitotun puheen suositukset antavat suuntaa tulkeille, kuinka viitottua puhetta tulisi viittoja. Viittomakielentulkkiopiskelijat käyttävät viitotun puheen suosituksia jo opiskellessaan viitottua puhetta. Näin ollen hyöty suositusten päivittämisestä tulee suoraa tulkkausalalle. Työ on tarkoitettu Kuuloliiton käyttöön, sekä tulkeille ja tulkkiopiskelijoille.

Tutkin tilankäyttöä viitotussa puheessa havainnoimalla ja haastatteleamalla neljää viitotulla puheella kommunikoivaa informanttia, joista kahdella on suomenkielisen taustan lisäksi myös viittomakielinen tausta ja kahdella on suomenkielinen tausta. Havainnointi ja haastattelu toteutettiin lokakuussa 2012. Ennakkoletukseni oli, että mikäli henkilöllä on suomenkielisen taustan lisäksi viittomakielinen tausta, hän käyttää tilaa enemmän kuin henkilö jolla on suomenkielinen tausta. Viittomakielisellä taustalla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä, että henkilö on tekemisissä viittomakieltä käyttävien henkilöiden kanssa ja käyttää myös itse yhtenä kommunikaatiomenetelmänään viittomakieltä.

Tämän opinnäytetyön tavoite on selvittää, kuinka viitottua puhetta kommunikaatiomenetelmänään käyttävät henkilöt käyttävät tilaa kommunikoinnissaan. Tavoitteisiin päästään vastaamalla tutkimuskysymyksiin:

1. Kuinka viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt, joilla on suomenkielisen taustan lisäksi myös viittomakielinen tausta käyttävät tilaa kommunikoinnissaan?
2. Kuinka viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt, joilla on suomenkielinen tausta käyttävät tilaa kommunikoinnissaan?

Lisäksi haluan selvittää kuinka informantit itse toivoisivat tilaa käytettävän, kun heille viitotaan. Tilankäytöllä tarkoitetaan sitä, kun viittoja ikään kuin rakentaa tilan ympärilleen, viittomalla ihmiset, asiat ja paikat niille varattuun kohtaan tilassa. Viittoja voi palata tilaan sijoittamaansa asiaan esimerkiksi osoittamalla siihen kohtaan, johon asian, johon haluaa viitata, on paikantanut. (Paunu 1992, 29.) Tilankäytön osia, joita tässä tutkielmassa on tarkasteltu ovat osoitukset, roolinvaihto, monisuuntaiset verbaalit ja anaforinen tilankäyttö. Tutkielmassani anaforisella tilankäytöllä tarkoitan sitä kun viittoja on rakentanut tilaan jonkinlaisen näyttämön asioista paikantamalla viittomatilaan asioita, jotka eivät ole läsnä. Määrittelen tarkemmin tilankäyttöä ja tilankäytön elementtejä luvussa 3.

## 2 VIITOTTU PUHE JA SITÄ KOMMUNIKAATIOMENETELMÄNÄÄN KÄYTTÄVÄT HENKILÖT

Jokainen ihminen kommunikoi jollakin tavalla, eri keinoja käyttäen. Kommunikaatiossa molemmat osapuolet ovat viestin lähettäjinä ja vastaanottajina yhtä aikaa ja vuorotellen (Huuhtanen 2011, 12.) Kommunikaatiomenetelmä on tapa, jolla viestejä lähetetään. Luvussa 2.1 kerron viitotusta puheesta kommunikaatiomenetelmänä ja luvussa 2.2 kerron ketkä käyttävät viitottua puhetta kommunikaatiomenetelmänä.

### 2.1 Viitottu puhe

Viitottu puhe on kommunikaatiomenetelmä, joka tukee huuliolukua (Laurèn 2006, 215; Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2005; Kalela & Fast 2006,5). Viitotun puheen avulla kuuroutuneet ja vaikeasti huonokuuloiset voivat saada selvää puhutusta kielestä, jota käyttävät äidinkielenään (Härmä & Pelkonen 1992). Aiemmin viitottua puhetta on kutsuttu viitotuksi suomeksi, mutta periaate on sama kaikissa kielissä, joten termi on muutettu viitotuksi puheeksi (Härmä & Pelkonen 1992).

Viitottu kieli ja puhuttu kieli kulkevat eri vastaanottokanavien kautta, mikä mahdollistaa teknisesti näiden kanavien yhtäaikaisen käytön (Lappi & Malm 2011, 47). Viitotussa puheessa voidaan joko puhua ääneen tai muodostaa sanoja huulilla, sekä samaan aikaan tuottaa viittomia (Lappi & Malm 2011,47). Viittomat tuotetaan puheen rinnalla ja tueksi (Fast & Kalela 2006,5). Viitotun puheen viittomat ovat lainattu viittomakielestä. Lisäksi viitotussa puheessa käytetään viittomakielestä lainattuja sormiaakkosia sekä joitain kieliopillisia rakenteita. Kuitenkaan kaikkia viittomakielen viittomia ja ominaisuuksia ei voida käyttää, koska viitottu puhe pohjautuu viittomien ja suomenkielisen puheen tai pelkän huulion yhtäaikaisuuteen. Tärkeää viestin vastaanottamisen kannalta on, että viittomat tuotetaan selkeästi ja viittomisvauhti on rauhallinen. (Laurèn 2006, 215-216.)

Viitotussa puheessa puhevauhti usein hidastuu ja selkiytyy (Laurén 2006, 215). Selkeästi artikuloitu puhe mahdollistaa viitotun puheen vastaanottamisen (Härmä & Pelkonen 1992). Huulion on oltava selkeä ja sanat artikuloidaan loppupääteineen (Laurén 2006, 216). Huulio muodostuu koko näkyvästä artikulaatioelimistöstä eli huulista, kielestä, hampaista ja leuasta (Kuulokynnys 2013). Sanajärjestys viitotussa puheessa on puhutun kielen mukainen (Härmä & Pelkonen 1992; Lappi & Malm 2011, 47). Näin ollen viitottu puhe eroaa viittomakielistä. Viittomakieli on luonnollinen kieli (Lappi & Malm 2011, 41), mutta viitottu puhe ei ole oma kielensä (Laurén 2006, 219).

Viitotussa puheessa on mietittävä sanojen merkitystä asiayhteyden kautta. Härmä ja Pelkonen (1992) ovat antaneet tästä esimerkkinä sanan käy, ”ihminen käy kaupassa ja kello käy eri tavoin”. Viitotussa puheessa ei voida käyttää aina samaa viittomaa suomenkielen sanalle, vaan sopivin viittoma pitää katsoa asiayhteyden mukaan. Opinnäytetyössäni viitotulla puheella tarkoitan huuliolkua tukevaa kommunikaatiomenetelmää, jossa viitotaan suomenkielen sanajärjestyksen mukaisesti.

## 2.2 Viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt

Viitottu puhe sopii kommunikaatiomenetelmäksi sellaisille henkilöille, jotka hallitsevat hyvin puhutun kielen (Lappi & Malm 2011, 47). Viitotun puheen käyttäjiä voivat olla Kalelan ja Fastin (2006, 7) mukaan esimerkiksi seuraavat: dysfaattiset, asfaattiset, kehitysvammaiset, kuurosokeat, kuuroutuneet, huonokuuloiset, kuulevat kommunikaatiohäiriöiset, sisäkorvaistutteen käyttäjät, viittomakielentulkkit sekä kuuroutuneiden ja huonokuuloisten läheiset.

Lapsilla viitottua puhetta käytetään puheterapeuttisessa kuntoutuksessa. Heillä viitotun puheen tavoite on tukea puhutun kielen oppimista ja harjaannuttaa kuulon ja kuulokojeen käyttöön. Aikuisilla viitotun puheen käyttäjillä on jo puhutun kielen taito, joten viitottu puhe ei ole enää tukemassa kielen omaksumista. Aikuisilla viitotun puheen tavoite on kommunikaation tukeminen. (Stolt 2000, 166.)



Opinnäytetyössäni jokaiseen käyttäjäryhmään ei ole ajallisista syistä mahdollista keskittyä syvemmin. Keskityn työssäni kuuroutuneisiin ja huonokuuloisiin aikuisiin. Huonokuuloisia ovat sellaiset henkilöt, joilla on jonkin tason kuulonvaja-us. Huonokuuloinen saattaa käyttää kuulokojetta riippuen kuulovamman laadusta ja sen vaikeusasteesta, sekä tilanteesta. (Laurén 2006, 199.) Huonokuuloisella voi olla vaikea hahmottaa ja hallita oman puheensa rytmiä ja äänen voimakkuutta (Lonka 2000, 296). Kuuroutuneita ovat henkilöt, jotka ovat menettäneet kuulonsa puheen oppimisiän jälkeen ja kuulon alenema on yli 85 dB ja/tai puheenerotuskyky on alle 50 %. Kuuroutunut ei saa selvää puheesta kuulokojeen avulla. (Laurén 2006, 199-200.)

### 3 TILANKÄYTTÖ VIITOTUSSA PUHEESSA

Opinnäytetyössäni pohdin viitottua puhetta tilankäytön näkökulmasta. Aihetta käsittelevää tutkimusta on tehnyt Päivi Jäntti Pro gradu-tutkielmassaan Suomalaisen viittomakielen rakenteen ja tilankäytön oppiminen vieraana kielenä. Kuitenkin tilankäyttö Jäntin tutkimuksessa liittyy viittomakieleen. Tilankäytöstä viitotussa puheessa löytyy vain mainintoja, esimerkiksi Laurén kirjoittaa, että viittomatilaa voidaan käyttää myös viitotussa puheessa. Viitotussa puheessa tilankäyttö ei ole kielipillinen tekijä, se ainoastaan selkeyttää ilmaisua. Kaikki huonokuuloiset ja kuuroutuneet eivät välttämättä pysty hahmottamaan tilankäyttöä. (Laurén 2006, 217.) Tarkkaan ei ole kuitenkaan määritelty, mitä tilankäytön elementtejä voidaan käyttää ja käytetään viitotussa puheessa ja mitä ei.

Opinnäytetyössäni sovellan viittomakielen elementtejä viitottuun puheeseen. Tilankäyttö on yksi viittomakielen tunnusomainen piirre. Tilaa käytetään hyväksi eri tavoin. Kerronnassa ja tilanteiden kuvailussa rakennetaan ympärille ikään kuin näyttämö asioista. Tilaan varataan omat paikat ihmisille, asioille ja paikoille joista kerrotaan. Kun näyttämö on rakennettu eli asiat on paikannettu tilaan, voidaan palata tilaan asetettuihin kohteisiin. Kaikkia kohteita ei aina tarvitse toistaa, vaan esimerkiksi osoitus niille varattuihin paikkoihin riittää. Viestin vas-

taanottaja näkee, missä ovat kohteet, joista kerrotaan ja mitkä ovat niiden väliset suhteet. Viestin sisältö hahmotetaan visuaalisesti. (Paunu 1992, 29.)

Kerrotaessa asiasta, joka on nähtävissä, osoitetaan sen suuntaan tilassa. Muussa ympäristössä olevia asioita sijoitetaan tilaan, kuten ne kertojan näkökulmasta tilanteessa olivat. Kerrotaessa asioista, joista ei voida tietää miten ne olivat, kuten esimerkiksi historiaan liittyvistä asioista, viittoja sijoittaa kohteet valitsemilleen paikoille kuvitelmansa mukaan. (Paunu 1992, 30.)

Opinnäytetyössäni olen hyödyntänyt Päivi Jäntin tutkimuksen tilankäytön elementtejä. Valikoin niistä osoitukset, roolinvaihdon, monisuuntaiset verbaalit ja anaforisen tilankäytön. Valitsemani elementit ovat sellaisia, että niitä voi kuvaamastani videomateriaalista havainnoida. Esimerkiksi katseella paikantaminen on sellainen osa, joka ei kunnolla materiaalissani näy, koska videota olisi pitänyt kuvata lähempää.

Osoitusta käytetään paikantamisessa esimerkiksi, kun on kyse viittomasta jonka sijoittaminen tilaan on mahdotonta. Tällaisia ovat viittomat, jotka viitotaan vartalolla. Paikannus osoituksen avulla tapahtuu siten, että ensin viitotaan viittoma ja sitten osoitetaan asialle viittomatilassa varattua paikka paikkaa. (Paunu 1992, 39.) Osoituksilla voidaan ilmaista myös tilanteessa läsnä olevia asioita. (Rissanen 1985,15-18.) Viittomakieleessä on useita viittomia, jotka ovat osoittavia, esimerkiksi OMA, HÄN ja ITSE (Paunu 1992, 41). Opinnäytetyössäni osoituksella tarkoitan G-käsimuodolla eli etusormella tapahtuvaa osoitusta.

Roolinvaihdoilla tarkoitetaan sitä, kun viittoja samaistuu eläytyen kohteeseen, josta hän kertoo, ottamalla kohteen roolin. Viittoja ottaa rooliinsa kohteen piirteitä ja ominaisuuksia, jolloin vastaanottaja näkee millainen kohde on. Viittoja voi roolinvaihdoilla esimerkiksi kertoa, mitä joku on sanonut. Roolinvaihdoilla voidaan kertoa myös joidenkin keskustelusta. Tällöin viittoja voi kuvitella keskustelijoiden paikat tilassa. Viittoja ottaa molempien keskustelijoiden roolin vuorotellen ja vaihtaa viittomisensa suuntaa aina sitä tilaa kohti, mihin on paikantanut sen henkilön kenelle puhutaan. Suunnan vaihtelut eivät ole suuria, viittoja voi muuttaa hieman rintamasuuntaansa. Viittoja ei siis siirry paikasta toiseen, vaan voi osoittaa roolinvaihdon yhdessä paikassa seisten. Vastaanottaja näkee roolin

vaihtumisen miimisten seikkojen ja muiden rooliin liittyvien piirteiden avulla. (Paunu 1992, 173-177.) Opinnäytetyössäni roolinvaihto tarkoittaa sitä, kun viittoja on ottanut jonkun kohteen roolin.

Monisuuntaisilla verbaaleilla tarkoitetaan viittomia, joissa alku ja päätepiste osoittavat teon suorittajaan, kokijaan tai kohteeseen. Esimerkki monisuuntaisesta verbaalista on viittoma LÄHETTÄÄ. Viittoma alkaa lähettäjän paikasta tilassa ja päättyy siihen paikkaan tilassa missä kohde on. Asiat ovat yleensä ennen monisuuntaisen verbaalin käyttöä esitelty, esimerkiksi paikantamalla ne tilaan. (Rissanen 1985, 118.) Viittomasta LÄHETTÄÄ voidaan päätellä kuka lähettää, lähettääkö hän minulle vai minä hänelle.

Anaforisella tilankäytöllä tarkoitetaan sitä, kun tilaan paikannetaan asioita, jotka eivät ole tilanteessa läsnä rakentamalla tilaan ikään kuin pienoismalli tai näyttämö asioista (Jäntti 2005, 31). Anaforisella tilankäytöllä on monia eri ilmene- mismuotoja. Jäntin pro gradu -tutkielman yhteenvedon mukaan näyttämö voidaan rakentaa ”käyttämällä anaforisia osoituksia, katseella, kontaktijuurellisilla, prosessijuurellisilla ja staattisdeskriptiivisen juuren omaavilla polysynteettisillä viittomilla ja joillakin kiinteillä viittomilla suoraan tilaan paikantamisella” (Jäntti 2005,31).

En erittele jokaista Jänttin mainitsemaa osaa, koska ne eivät kuulu opinnäytetyöhöni. Tutkielmassani anaforisella tilankäytöllä tarkoitan polysynteettisillä ja kiinteillä viittomilla tilaan paikantamista ja osoituksia, jotka merkitsevät jonkin asian paikan tilassa. Tutkielmassani anaforista tilankäyttöä on se, kun informantti on rakentanut tilaan jonkinlaisen näyttämön asioista paikantamalla viittomatilaan asioita, jotka eivät ole läsnä.

#### 4 OPINNÄYTETYÖSSÄNI KÄYTETYT TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkielma toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena eli laadullisena tutkimuksena. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimustieto hankitaan luonnollisissa tilanteissa

ja tiedon keruuseen käytetään ihmisiä. Kvalitatiivinen tutkimus sopii kielen piirteiden tutkimiseen. Siinä luotetaan tutkijan omiin havaintoihin ja tutkittavien kanssa käytyihin keskusteluihin. Testejä ja lomakkeita voi kuitenkin käyttää lisäksi apuna. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on paljastaa odottamattomia asioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007,160.)

Opinnäytetyössäni päämenetelmänä on havainnointi, koska sen avulla voidaan selvittää kuinka informantit käyttävät tilaa kommunikoidessaan viitotulla puheella. Havainnointi on työläs menetelmä ja se vie paljon aikaa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 208-209). Havainnointiin on varattava aikaa kunnolla, jos mitään konkreettisia havaintoja ei ensimmäisellä havainnointikerralla ala näkyä, voi havainnointikertoja olla useampia.

Havainnointi tapahtuu luonnollisissa ympäristöissä, joten sen avulla saadaan tietoa kuinka ihmiset toimivat todella (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 208). Opinnäytetyössäni havainnointi tilanne ei ollut täysin luonnollinen, sillä minä annoin pareille puheenaiheet, mistä keskustella. Aiheet olivat hyvin arkisia, joista on helppo keskustella, eikä keskusteltavia muuten ohjailtu.

Ongelmana havainnointimenetelmässä on, kuinka tarkkaan havainnoitaville kerrotaan mitä havainnoidaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 209). Jos havainnoitaville kerrotaan tarkasti, että tilanteessa tutkitaan tilankäyttöä viitotussa puheessa alkavat havainnoitavatkin kiinnittää siihen enemmän huomiota ja tulokset saattavat vääristyä. Tästä syystä kerroin havainnoitaville vain tutkivani viitottua puhetta. Vasta tilanteen jälkeen kerroin tarkan aiheeni.

Toisena menetelmänä havainnointia tukemassa käytin haastattelua. Halusin ottaa haastattelun vielä havainnoinnin lisäksi, koska halusin tietää informanttien mielipiteitä tilan käyttöön liittyen ja se ei olisi onnistunut pelkällä keskustelun havainnoinnilla. Halusin lisäksi varmistaa, että materiaalia tutkielman tekoon on riittävästi.

Haastattelua voidaan pitää keskusteluna, jolla on jokin tavoite (Puusa 2011, 73). Se on joustava aineistonkeruumenetelmä, jossa aineiston keruuta voidaan säädellä tilanteen ja vastaajien mukaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008,

200). Tutkija johdattelee keskustelua tutkimuskysymysten kannalta oleellisiin asioihin. (Puusa 2011,73-76.)

Tietoja voidaan syventää kyselemällä perusteluja ja tekemällä lisäkysymyksiä. Haastattelussa aiheiden järjestystä voidaan muuttaa. Haastattelussa ollaan tutkittavan kanssa suorassa vuorovaikutuksessa ja sen etuna on, että tutkittavalle annetaan mahdollisuus tuoda itseään koskevia asioita esille vapaasti. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2008, 199-200.) Haastattelussa tärkeää on että haastateltavan ja haastattelijan välillä on luottamus, koska haastateltava voi jännittää tutkimustilannetta (Puusa 2011, 78). Haastattelun ongelmana on se, että se on myös havainnoinnin tapaan aikaa vievä menetelmä (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2008, 201.)

Haastattelutyyppejä ovat strukturoitu haastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2008, 202-204). Toteutin haastattelun teemahaastatteluna. Teemahaastattelu toteutetaan ennalta määritettyjen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten avulla (Puusa 2011, 81). Kysymysten muoto ja järjestys eivät ole etukäteen määrätty (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2008). Minulla oli aihealueet etukäteen kirjoitettuna ja esimerkkikysymyksiä varalta, mutta en noudattanut niitä niin tarkkaan, kuin strukturoidussa haastattelussa noudatetaan. Koin että teemahaastattelulla minun on mahdollisuus saada informantit kertomaan minulle odottamattomiakin asioita.

Laadullisen tutkimuksen aineistoa tarkastellaan usein kokonaisuutena. Laadullisessa analyysissä on kaksi vaihetta, havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen, jotka liittyvät aina toisiinsa. Aineistoa tarkastellaan tietyistä näkökulmasta kiinnittäen huomiota vain tutkimuksen kannalta oleellisiin asioihin. Erillisiä havaintoja yhdistellään etsimällä yhteisiä piirteitä. Samasta ilmiöstä etsitään esimerkkejä tai näytteitä. Yksikin poikkeus laadullisessa analyysissä kumoaa säännön ja osoittaa, että asian uudelleen miettiminen on tarpeen. Laadullisessa analyysissä erot ihmisten välillä ovat tärkeitä. Jokainen yksilö on ainutkertainen, joten eroja on helppo löytää. Erojen pohjalta voidaan miettiä, mistä jokin asia johtuu tai miksi se on ymmärrettävää. (Alasuutari 1999, 38-43.)

Arvoituksen ratkaisuvaihetta kutsutaan tulosten tulkinnaksi. Laadullisessa tutkimuksessa se tarkoittaa tutkittavasta ilmiöstä tuotettujen johtolankojen ja käytössä olevien vihjeiden kautta tehtävää merkitystulkintaa. Arvoituksen ratkaisuvaiheessa pelkistämällä tuotettuja havaintoja tulkitaan, viitaten muihin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen. (Alasuutari 1999, 44-46.)

## 5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyön tekemiseen liittyy eri vaiheita. Tässä luvussa kerron opinnäytetyöni toteutuksesta. Luvussa 5.1 kerron ensin opinnäytetyöni informanteista. Kappaleessa 5.2 kerron kuinka havainnointi- ja haastattelutilanne toteutettiin. Luvussa 5.3 kerron kuinka käsittelin kuvaamaani havainnointi- ja haastattelumateriaalia.

### 5.1 Opinnäytetyön informantit

Havainnoitavina ja haastateltavina oli neljä viitotun puheen käyttäjää. Käytän informanteista numeroita 1, 2, 3 ja 4. Olen käyttänyt kyseisiä numeroita heidän kuvaamisestaan saakka, niin on selkeää jatkaa samalla tavalla myös raporttiosiossa. Informantit 1 ja 2 ovat suomenkielentaustaisia ja informantit 3 ja 4 lisäksi viittomakielentaustaisia. Informantteja 1 ja 2 yhdistää myös se, että he ovat molemmat kuuroutuneita ja informantteja 3 ja 4 yhdistää se, että he ovat huonokuuloisia. Kaikki informantit ovat naisia ja ikäjakauma on 50–75 vuotta.

Kaikki informantit käyttävät viitottua puhetta kommunikoinnissaan päivittäin, lukuun ottamatta informanttia 2, joka kertoo käyttävänsä viitottua puhetta viikoittain. Informantteina toimivat henkilöt käyttävät viitottua puhetta äidinkieltensä eli suomen kielen rinnalla. Jokainen informanteista on käyttänyt viitottua puhetta jo kymmeniä vuosia, joten kenelläkään heillä viitotun puheen taito ei ollut vasta opetteluasteella. Tämä on mielestäni tärkeää, että heitä voidaan käyttää informantteina, koska heidän tapansa käyttää viitottua puhetta on jo vakiintunut. Uu-

sia viittomia voi oppia aina lisää sitä mukaan, kun kielikin kehittyy, mutta jokaisella informantilla oli jo kehittynyt viitotun puheen taito.

Informantti 1 on oppinut viitotun puheen muilta viitotun puheen käyttäjiltä. Informantti 2 on ainut, joka on käynyt viitotun puheen kurssin ja kertoo oppineensa viitottua puhetta myös itse opiskelemalla ja muilta viitotun puheen käyttäjiltä. Informantti 3 kertoo oppineensa viitotun puheen viittomakielisessä kodissaan. Informantti 4 kertoo oppineensa viitotun puheen itse opiskelemalla.

Jokainen informantti käyttää myös viitotun puheen tulkkia. Määrät vaihtelevat, mutta jokainen käyttää tulkkia kuitenkin vähintään muutaman kerran vuodessa. Tästä syystä halusin teemahaastatteluosiossa hyödyntää heidän mielipiteitään, kuinka he itse toivovat, että heille viitotaan. Informanttien mielipiteet voivat antaa suuntaa tulkeille. Pääpainona tutkielmassa on kuitenkin informanttien itse käyttämä tapa kommunikoida.

## 5.2 Havainnointi- ja haastattelutilanne

Havainnointi sekä haastattelu toteutettiin lokakuussa 2012. Työelämäohjaaja Sirpa Laurén järjesti neljä informanttia kontaktiensa avulla. Hän sovitti aikataulut minulle, hänelle itselleen ja neljälle informantille. Vaikka käsiteltävänä oli kaksi ihmistä kerrallaan, käytännön syistä oli helpompi järjestää kummankin parin havainnointi ja haastattelu samalle päivälle. Minulla oli apuna kameroiden asetelemisessä ja käytössä, sekä tilan suunnittelussa ohjaajani Sirpa Laurénin lisäksi kaksi Kuuloliiton viittomakielen tulkkiopiskelijaharjoittelijaa. Havainnointitilanteessa he eivät olleet mukana, koska se olisi saattanut häiritä informantteja.

Informantit allekirjoittivat lupapaperin (liite 2), jotta saan käyttää heistä kuvattua materiaalia tutkielmassani. He täyttivät myös taustatietolomakkeet (liite 3), jonka tarkoitus oli kartoittaa asioita, jotka voisivat liittyä heidän tapaansa kommunikoida. Kaksi informanttia, joilla on viittomakielinen tausta suomenkielisen taustan lisäksi, muodostivat keskusteluparin. Kaksi informanttia, joilla on suomenkielinen tausta, muodostivat toisen keskusteluparin. Kaikki neljä informanttia käytti-

vät havainnointi- ja haastattelutilanteissa ääntä viittoessaan, lukuun ottamatta informanttia 4, joka viittoi muutaman lauseen aluksi ilman ääntä.

Ensin informantteina toimivat suomenkielentaustaiset viitotun puheen käyttäjät. He keskustelivat minun heille antamastaan aiheesta, kuuloliiton toiminnan historiasta. Etukäteen suunnittelimme Sirpa Laurénin kanssa, mitkä aiheet olisivat sellaisia, että niistä olisi helppo keskustella ja mistä informanteilla voisi löytyä omia kokemuksia. Minä pysyin keskustelusta ulkopuolella ja seurasin sivusta. Minulla oli käytössäni kaksi Kuuloliiton videokameraa. Toinen videokamera kuvasi toista informanttia ja toinen toista informanttia. Jälkikäteen ajateltuna, minun olisi ollut hyvä järjestää käyttöön vielä kolmas kamera. Kolmannella kameralla olisin voinut kuvata keskustelua edestäpäin, siten että molemmat informantit näkyisivät yhtä aikaa. Silloin keskustelua olisi ollut helpompi jälkikäteen seurata samalta tietokoneruudulta. Ratkaisin ongelman kuitenkin katsomalla kahta videota yhtä aikaa kahdelta eri tietokoneelta.

Havainnoinnin jälkeen toinen parista odotti huoneen ulkopuolella ja minä viitoin lyhyen tarinan kahdessa osassa, joista toisessa osassa käytin tilaa, toisessa osassa en käyttänyt tilaa. Informantit saivat kertoa, kumpi osista oli ymmärrettävämpi ja miksi. Samalla haastattelin heitä myös yksitellen heidän mielipiteistään tilan käyttöön liittyen. Haastattelut toteutettiin jokaisen kanssa yksitellen, jotta heillä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa toistensa vastauksiin. Ennen haastattelua selvitin informanteille lyhyesti mitä tilankäytöllä tarkoitetaan, koska osa kysymyksistä liittyi suoraan tilankäyttöön. Myös haastattelussa olisi ollut käytännöllisempi käyttää kolmea kameraa, sillä kysymys näkyy toisella videolla ja vastaus toisella. Tämä hidasti aineiston käsittelyä.

Tämän jälkeen saapui toinen pari, joilla oli viittomakielinen tausta suomenkielisen taustan lisäksi. Heidän kanssaan toteutettiin kaikki samalla tavoin, kuin ensimmäisen parin kanssa. Ensin kuvasin havainnointimateriaaliksi keskustelun, sitten viitoin tarinan ja sen kautta edettiin haastatteluun. Heidän keskustelun aihetta muutettiin yhdessä helpommaksi ja heille ajankohtaisemmaksi. He keskustelivat matkailusta. Havainnointi- ja haastattelutilanteen jälkeen keskustelimme hetken kahvitellessamme. Siinä vaiheessa informanteilla oli mahdollisuus



kysellä tarkemmin opinnäytetyöni aiheesta ja silloin vasta kerroin tarkemmin tutkimuskohteistani.

Jälkikäteen ajateltuna muutamia asioita olisi voinut tehdä toisin. Minun olisi esimerkiksi kannattanut alusta asti puhua kuuluvasti samaan aikaan, kun viiton kysymyksiä, jotta kysymykset olisivat kuuluneet molemmilla videoilla. Alussa tämän unohdin. Tarinan jota käytin itse esimerkkinä, olisin voinut viittoa videolle, jotta se olisi ollut täysin kaikilta osin samanlainen. Nyt viitoin tarinan joka kerta erikseen jokaiselle informantille. Olin harjoitellut tarinan ulkoa, mutta pieniä ilmemuutoksia tai muuta vastaavaa voi esiintyä.

### 5.3 Aineiston käsittely

Havainnointi- ja haastattelutilanteen jälkeen käsittelin kuvatun aineistomateriaalin, jota oli yhteensä noin kolme tuntia ja neljäkymmentä minuuttia. Havainnointiaineistosta litteroin tekstiversioksi kaiken opinnäytetyöni kannalta oleellisen. Hankaluuksia litteroinnissa tuotti, kun välillä informantin ääneen puhuma sana oli eri kuin hänen viittomansa viittoma. Välillä informantti käytti pelkkää viittomaa tai pelkkää ääneen puhuttua sanaa. Ratkasin ongelman siten, että litteroin lausekokonaisuuden. Käytin ääneen puhuttua sanaa ensisijaisesti, mutta lisäsin lauseeseen myös viittoman, mikäli sitä ei sanottu ääneen. Opinnäytetyössäni myöhemmin esiintyvissä esimerkeissä on sanatarkasti, mitä informantti on sanonut ja mitä viittonut, sekä lisäksi mitkä viittomat ja sanat on tuotettu yhtä aikaa.

Materiaalin litterointi oli opinnäytetyöni yksi isotöisimmistä vaiheista ja kesti useamman viikon. Säästin kuitenkin aikaa siinä, että litteroidessani alleviivasin kohdat, joissa oli tilankäyttöä ja merkitsin litterointitekstiin, miltä kohdalta kyseinen lause löytyy videolta. Myöhemmin minun oli helpompi alkaa työstää juuri niitä kohtia, joita tarvitsin tutkielmassani. Haastatteluista tein tiivistelmät. Otin vain kohdat, jotka ovat oleellisia opinnäytetyöni kannalta ja tiivistin asian omin sanoin. Opinnäytetyössäni myöhemmin esiintyvät suorat lainaukset ovat kuitenkin sanatarkasti materiaalista litteroituja, ei tiivistettyjä.

Kun materiaali oli muutettu tekstimuotoon, oli sitä selkiytettävä. Keräsin toiseen tiedostoon otsikoiksi jokaisen tilankäytön elementin, jota tässä työssä on tutkittu ja niiden alle kaikki lauseet, jossa kyseistä elementtiä oli käytetty. Näin minun oli helpompi hahmottaa kuka informanteista on käyttänyt mitäkin tilankäytön elementtiä ja kuinka, sekä vertailla niitä keskenään.

## 6 TULOSTEN ESITTELY JA ANALYSOINTI

Luvussa 6.1 vastaan molempiin tutkimuskysymyksiini: Kuinka viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt, joilla on suomenkielisen taustan lisäksi myös viittomakielinen tausta, käyttävät tilaa kommunikoinnissaan? Kuinka viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt, joilla on suomenkielinen tausta, käyttävät tilaa kommunikoinnissaan? Tarkastelen vastauksia tietoperustan, sekä informanttien täyttämien taustatietolomakkeiden avulla. Käsittelen havainnointimateriaalin pohjalta käyttävätkö informantit viittoessaan osoituksia, roolinvaihtoa, monisuuntaisia verbaaleja ja anaforista tilankäyttöä. Luvussa 6.2 käsittelen haastattelumateriaalin pohjalta opinnäytetyöni informanttien mielipiteitä tilankäytöstä viitotussa puheessa.

Seuraavissa luvuissa olen käyttänyt glosseja hahmottamaan esimerkkilauseita. Glossi on sana, joka vastaa viittoman perusmerkitystä. Glossien avulla voidaan merkitä muistiin viittomia ja pidempiä viitottuja jaksoja. (Savolainen 2000, 192.) Glossaus tavat, joita olen opinnäytetyössäni käyttänyt löytyvät liitteistä (liite 4).

### 6.1 Tilankäyttö viitotun puheen käyttäjien kommunikoinnissa

Materiaaleista vahvasti nousi esiin osoitusten käyttö. Jokainen informantti käytti kommunikoinnissaan osoituksia. Informantti 1 käytti vähiten osoituksia. Tämä saattaa johtua hänen suomenkielisestä taustastaan. Pohdin myös, että hänen ikänsä saattaa vaikuttaa siihen, että osoituksen G-käsimuoto voi olla vaikeaa

tuottaa. G-käsimuodolla tehtävällä osoituksella tarkoitan etusormella tehtävää osoitusta.

Informantit 2,3 ja 4 käyttivät osoitusta suomenkielisille sanoille kuten siellä, siitä, sinne, siinä, sitä, tämä, tuonne, joille ei ole viittomakielestä muuta lainattavaa viittomaa, kuin osoitus. Pääasiassa tällaisissa kohdissa osoitusta käyttivät informantit 3 ja 4. Informantilla 2 oli huomattavissa tällaisten osoitusten käyttöä myös, vaikkakin huomattavasti vähemmän, kuin informanteilla 3 ja 4. Alla olevassa esimerkissä 1 on glossattuna informantin 3 viittoma edellä mainitun tapainen lause. Glossausksen alapuolella on, mitä informantti sanoi ääneen suomeksi. Glossit ja suomenkielinen puhe on merkitty siten, että päällekkäin on yhtä aikaa käytetty viittoma ja suomenkielinen sana. Mikäli sanan kohdalla on ensimmäisellä rivillä tyhjää, se tarkoittaa, ettei informantti viittanut mitään sanossaan sanan ääneen. Jos viittoman kohdalla toisella rivillä on tyhjää, se tarkoittaa, ettei informantti sanonut mitään viittoessaan viittoman. Kun glossattu viittoma on useamman sanan päällä se tarkoittaa, että viittoma tuotettiin yhtä aikaa kaikkien niiden sanojen aikana. Glossatun sanan pituus ja suomenkielisen sanan pituus eivät kirjoitusmuodossaan ole täysin samanpituiset. Tästä syystä ne eivät voi olla täysin samassa kohdassa, vaikka olisivatkin tuotettu samanaikaisesti.

#### Esimerkki 1

os-6	KYNTTILÄ	PALAA-yksikäteisest
"Siellä	oli se kynttilä	palamassa"

Esimerkin 1 perusteella voidaan huomata, että osoitus oli suomenkielisen sanan "siellä" rinnalla. Paunu (1992, 30) kirjoittaa että tilaa käytettäessä viittoja kuvaa jo tapahtunutta tilannetta sijoittamalla hänen näkökulmastaan asiat kuten ne olivat oikeassa tilanteessa. Esimerkissä 1 osoituksella informantti 3 sijoittaa kynttilän tilaan hänen omasta näkökulmastaan, kuten se oikeassa tilanteessa voidaan olettaa olleen.

Informantti 2 käytti vastaavanlaista osoitusta, käyttämättä suomenkielen sanaa ”siellä” ollenkaan. Hän korvasi suomenkielen sanan pelkällä osoituksella. Alla olevassa esimerkissä 2 on informantti 2 viittoma esimerkki lause.

### Esimerkki 2

MINÄ            MUKANA    os-2  
”Minä olin       mukana”

Asiayhteydestä voidaan ajatella, että osoitus korvasi sanan siellä. Viittomat ja puhe täydensivät toisiaan. Hänen ei tarvinnut viittoa jokaista viittomaa, jonka sanoi ääneen ja vastaavasti hänen ei tarvinnut sanoa jokaista sanaa ääneen jonka viitto. Viitototun puheen määritelmästä esiin nousi, että se on huuliolukua tukeva kommunikaatiomenetelmä (esim.Kalela & Fast 2006,5). Esimerkissä 2 on kuitenkin huomattavissa, että viittoma voi korvata puhutun kielen sanan kokonaan, jolloin huulio jää kokonaan pois.

Informantti 1 korvasi osoituksella useamman viittoman. Alla oleva esimerkki 3 liittyy keskusteluun, jossa puhuttiin tekstipuhelimen yleisyydestä. Osoitus tapahtui yhtä aikaa, kun hän sanoi että ”hänellä oli”.

### Esimerkki 3

os-6                    os-2                    os-5  
”Hänellä oli,        hänellä oli,        hänellä oli”

Tilaa voidaan käyttää varaamalla viittomatilaan paikat ihmisille, joista kerrotaan (Paunu 1992, 29). Esimerkissä 3 on nähtävissä, että informantti 1 korvasi viittomat HÄN ja OLLA viittomalla tilaan osoituksia. Hän paikansi tilaan osoittamalla henkilöt, joilla oli tekstipuhelin. Osoitusten voidaan ajatella olevan myös anaforista tilankäyttöä, koska informantti 1 paikansi tilaan asioita, jotka eivät ole läsnä. Informantti 1 korvasi useamman viittoman osoituksella. Se voi johtua siitä, että hän on oppinut viitotun puheen muilta viitotun puheen käyttäjiltä, eikä ole opiskellut sitä itsenäisesti tai viitotun puheen kurssilla. Tällä tarkoitan sitä,

että hän on saattanut muokata viitotusta puheesta omanlaisensa tavan kommunikoida, eikä siihen välttämättä kuulu jokaisen sanan viittominen.

Kuoroutuneet, joilla on viittomistaito saattavat mieluummin puhua, koska viittomistaidot eivät riitä kaiken viittomiseen ja viittominen saattaa hidastaa puhetta liikaa (Laurén 2006, 201). Pohdin, että tämä voi olla myös yksi syy informantin 1 käyttämään ratkaisuun, vaikkei hän pelkästään puhunutkaan. Hän sai asiansa esitettyä nopeammin käyttämällä pelkkää osoitusta sen sijaan, että olisi viittonut jokaisen viittoman.

Eniten osoituksia käytti informantti 4, jonka lauseet saattoivat sisältää useamman osoituksen kerrallaan. Esimerkissä 4 on lause, jossa informantti 4 käytti osoitusta useamman kerran.

#### Esimerkki 4

os-2            VÄHÄN    IHMINEN    MINÄ    HUOMATA    os-2  
 ”Siellä on    vähän    ihmisiä    mä oon    huomannu,

os-2            MUUTTAA    os2  
 siellä    minne mä muutan”

Esimerkistä 4 voidaan huomata, että osoituksia oli lauseessa useampi, kuin mitä olisi välttämättä tarvittu. Tulkintani hänen viittomiseratkaisustaan on, että hän halusi painottaa paikkaa, josta oli kyse. Hän ehkä saattoi vältellä paikan nimen viittomista/sanomista ehkä pelätessään, että hänet voitaisiin tunnistaa opinnäytetyöstä. Osoitus saattoi siis korvata tässä lauseessa paikan nimen.

Kaikkien informanttien kommunikoinnissa oli huomattavissa anaforista tilankäyttöä ja sitä oli lähes yhtä paljon kuin osoituksia. Informantti 1 käytti anaforista tilankäyttöä usein kuvaillessaan tilanteita, joissa hän oli ollut mukana tai nähnyt kyseiset asiat. Kuten hän esimerkiksi kertoo joistain tietyistä Internet sivuista, jotka ovat hänelle selvästi tutut, hän viittoo kuvailevasti käyttäen edessä olevaa tilaa hyödyksi pelkkien perus viittomien sijaan. Vaikka hän ei rakenna monimut-

kaisia näyttämöitä käyttäen useita viittomia tilassa, tilankäyttöllinen rakenne on kuitenkin selvä, kun hän sijoittaa pääasiat tilaan.

Anaforista tilankäyttöä informantti 1 käytti kertoessaan esimerkiksi listasta, joka oli kirjan välissä. Hän paikansi listan sinne, mihin ensin oli paikantanut kirjan. Hän olisi voinut käyttää viittomaa VÄLISSÄ, mutta paikansikin listan kirjan väliin, vaikka käytti suomenkielen sanaa välissä. Esimerkissä 5 on glossattuna kyseinen lause.

#### Esimerkki 5

KOPIO-koko kämmenellä			KUUROUTUNUT
"Siitä on tuota kopio		tuossa	kuuroutuneiden
KERHO	KIRJA	"laittaa listan väliin"	
kerho	kirjan	välissä"	

Paikantamalla lista kirjan väliin, on lauseen rakenne helposti ymmärrettävissä. Informantti 1 myös käytti joitain viittomia tilassa, kuten viittomaa KIRJOITTAA. Hän viittoi kirjoittaa kohtaan 2 ja samaan kohtaan lehden, johon kirjoitettiin. Anaforista tilankäyttöä oli myös se, kun hän puhui nimilistasta ja kertoo, mikä oli listan ensimmäinen nimi. Sen jälkeen hän ikään kuin piirtää ilmaan listan kohdalle rivejä alaspäin. Eli rivit osoittavat muita nimiä.

Informantti 2 käytti tilassa usein hyväksi anaforisesta tilankäytöstä aikalinjaa. Paikannukset eivät olleet kovin isoja, mutta tarkasti katsottuna huomattavissa. Esimerkissä 6 on informantin 2 viittoma lause jossa hän käyttää aikalinjaa.

#### Esimerkki 6

90-4	LUKU-1-yhdellä kädellä	80-4
"90	lukua	vai onko se 80?"

Viittomatilassa on viisi aikalinjaa, joilla voidaan kuvata menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta sekä ajan kulumista. (Paunu 1992, 116). Informantti 2 käytti

poikkisuuntaista aikalinjaa, jossa Paunun mukaan ”ajan kulumisen suunta on vasemmalta oikealle”. Molemmat 90-luku ja 80-luku on paikannettu tilaan 4, mutta 80-luku hieman enemmän vasemmalle kuin 90-luku. Informantti 2 käyttää LUKU- viittomaa, jossa oikean käden kaari osoittaa jaksoa (Paunu 1992, 119). Informantin 2 käyttämä LUKU-viittoma viitotaan poikkisuuntaisella aikalinjalla (Paunu 1992, 119), joten on mahdollista että tästä syystä informantti 2 paikansi myös numerot poikkisuuntaisesti.

Informantti 2 rakensi näyttämöitä käyttäen enemmän tilaa hyödyksi, kuin informantti 1. Hän esimerkiksi kertoo tekstipuhelimesta, joka oli liitettynä kirjoituskoneeseen, hän rakensi yksityiskohtaisen näyttämön ja viittoi niissä kohdissa mihin oli asian, josta halusi kertoa sijoittanut. Kuitenkin ensin hän viittoi kaiken samaan kohtaan. Hän viittoi tekstipuhelimen ja kirjoituskoneen samaan kohtaan ja johdon, joka niitä yhdisti hieman oikealle, ikään kuin erilleen laitteista. Paunun (1992, 29) mukaan, kun asiat on paikannettu tilaan, niihin voidaan palata kerroksen edetessä. Näin informantti 2 tekee, kun toisella kerralla hän samoihin asioihin palatessa alkoi sijoittaa viittomat tilaan ja käytti tätä rakennetta jatkossa kertoessaan asioista, jotka hän oli tilaan paikantanut. Hän paikansi laitteet eri kohtiin ja viittoman YHDISTÄÄ laitteiden väliin. Paikantamalla viittoman YHDISTÄÄ laitteiden väliin, informantti 2 osoittaa, että nimenomaan kyseiset laitteet joista hän on kertonut, on yhdistettyinä toisiinsa.

Informantti 3 käytti anaforista tilankäyttöä esimerkiksi luetteloissa. Hän paikansi luettelon asiat hieman eri kohtiin. Hän luetteloi asioita tilaan useamman kerran eri asiayhteyksissä. Esimerkissä 7 on informantin 3 viittoma luettelolause. Kun hän viittoo että ”nostaa ihminen ylös sängystä” hän samalla sanoo ääneen ”että ylös”. Vastaavasti, kun hän viittoo että ISTUA hän samaan aikaan sanoo ”aamupalalle istumaan”: Esimerkissä näitä oli mahdotonta merkitä samanaikaisesti kirjoitettujen muotojen pituuserojen vuoksi.

#### Esimerkki 7

”nostaa ihminen ylös sängystä” -4	WC-1	ISTUA-4
”Että ylös	vessan ja	aamupalalle istumaan!”

Hän luetteloi asiat tilaan selvästi siksi, että ne on helpompi erottaa toisistaan. Kuten Paunu (1992, 29) sanookin, että viittomatilan käyttö on viestin vastaanottajan kannalta tärkeää. Hän käyttää todella paljon tilaa hyödykseen esimerkiksi kertoessaan kotinsa sisällöstä ja remontista. Kertoessaan seinien maalauksesta ja tapettien poistosta, hän viittoo kuvailevasti käyttäen tilaa, kuinka tapetit poistetaan seinästä ja kuinka seinä maalataan. Sen sijaan, että olisi käyttänyt perus viittomia SEINÄ ja MAALATA. Hän paikantaa maalaamisen kohtaan johon on paikantanut seinän. Informantti 3 käyttää myös aikalinjaa tilassa. Informantti 3 käyttää anaforista tilankäyttöä hyödyksi huomattavasti enemmän kuin informantit 1 ja 2. Hän sijoittaa useampia viittomia tilaan ja hän myös käyttää useampia tilankäytön elementtejä samoissa lauseissa.

Informantti 4 rakentaa myös informantin 3 tapaan näyttämöitä useammilla viittomilla. Kun hän kertoo erään henkilön voinnin vaihdelleen, hän piirtää ylös alas mutkia ilmaan. Sitten, kun hän kertoo voinnin menneen huonompaan suuntaan, hän piirtää kädellä ilmaan alamäkeä. Sen sijaan, että hän käyttäisi jokaiselle sanalle sen viittomavastinetta. Tämä on Paunun (1992, 29) mainitsemaa viestin sisällön hahmottamista visuaalisesti, joka liittyy juuri tilankäyttöön. Tässä esimerkissä näkyy hänen viittomakielinen taustansa. Hän ei ole kiinni jokaisessa viittomassa, vaan viittoo merkityksen. Hän kuitenkin puhuu sanat ääneen suomenkielen mukaan, niin kuin viitotussa puheessa kuulukin. Informantin 3 tavoin keskusteltaessa remontista informantti 4 käyttää samoja tilankäyttöllisiä rakenteita kertoessaan tapettien poistosta. Informantti 4 kertoo kommunikoivansa viitotun puheen lisäksi myös viittomakielellä päivittäin. Voi olla mahdollista, että osittain viittomakielen elementit sekoittuvat myös viitottuun puheeseen.

Roolinvaihdolla voidaan kertoa, mitä joku on sanonut tai joidenkin keskustelu (Paunu 1992, 176). Roolinvaihtoa käyttivät informantit 1,3 ja 4. Informantilla 1 roolin ottaminen kesti vain pienen hetken ja se ei ollut niin selvää roolin ottamista, kuin informanteilla 3 ja 4. Kuitenkin informantti 4 käytti roolinvaihtoa vain kerran, mutta kerronta roolien avulla kesti pidemmän aikaa kuin informantilla 1. Roolin avulla hän kuvaili tilannetta, jossa oli kaksi osapuolta ja heidän vuorovaiikutustaan. Informantin 1 roolin ottamiseen voi liittyä hänen viitotun puheen taitonsa taso. Ottamalla roolin hän pystyi kertomaan asiansa nopeammin käyttämällä vain muutamaa viittomaa. Jos hän ei olisi käyttänyt roolia, hän olisi joutu-



nut viittomaan lauseen jokaisen viittoman erikseen. Informantti 3 käytti todella paljon roolinvaihtoa ja kertoi useampiakin lauseita käyttäen roolia.

Esimerkissä 8 on informantin 1 viittoma lause, jossa hän käyttää roolivaihtoa ja esimerkissä 9 on informantin 3 esimerkkilause roolinvaihdosta. Näistä esimerkeistä on nähtävissä roolin pituuksien ero. Informantti 1 käy roolissa kesken lauseen pikaisesti, kun taas informantin 3 kerronta pohjautuu täysin roolinvaihdolle. Se että kerronta pohjautuu täysin roolinvaihdolle, vaikuttaa minusta kielipiilliseltä tekijältä. Vaikka Laurenin (2006, 217) mukaan viitotussa puheessa tilankäyttö ei ole kielipiillinen tekijä, vaan ainoastaan selkeyttää ilmaisua. Tässä on selvästi nähtävissä informantin 3 viittomakielinen tausta ja se, että viittomakielen elementit voivat siirtyä hänen kommunikoinnissaan myös viitottuun puheeseen.

#### Esimerkki 8

	SÄÄNNÖLLINEN	PUHUA	VUORO	
"Voisi vähän niinku	säännöstellä	puheen	vuoroja,	että
YKSI (tulkki):	"estää toista puhumasta"-vasemmalla kädellä	EI		
kun yksi	puhuu,			ei vielä saa

TOINEN:  
toinen puhua"

#### Esimerkki 9

(nainen): KUINKA	PÄÄSTÄ	TALVI:	(mies):	PYYTÄÄ
"Kuinka tänne	pääsee	talvella?		No pyydetään että

NAAPURI os-5	AURA	"heittää rahaa"-5	TOINEN PYYTÄÄ
naapuri	auraa ja	maksetaan ja	pyydetään

TOINEN	NAAPURI	KAKSI	KOLME	PÄIVÄ
et toinen	naapuri	kaks	kolme	päivää

AIKAISEMMIN	"työntää puita takkaan"-4:
aiemmin	käy lämmittämässä"

Esimerkki 9 on selvästi roolinvaihtoa siksi, että informantti 3 ottaa rooliinsa kohteen piirteitä ja ominaisuuksia, jotka Paunun (1992,173) mukaan ovat osa roolinvaihtoa. Roolinvaihdossa viittoja ottaa molempien keskustelijoiden roolin vuorotellen ja vaihtaa viittomisensa suuntaa aina sitä tilaa kohti, mihin on paikantanut sen henkilön kenelle puhutaan (Paunu 1992, 176-177). Juuri näin informantti 3 käyttää roolinvaihtoa. Hän ottaa miehen piirteitä ja naisen piirteitä kerrontaansa, vaihdellen viittomisensa suuntaa sen mukaan kumman roolissa hän on. Se että viittomakielen elementit saattavat siirtyä informantilla 3 viitottuun puheeseen, liittyy vahvasti hänen viittomakieliseen taustaansa ja siihen miten hän on oppinut viitotun puheen. Hän kertoo oppineensa viitotun puheen viittomakielisestä kodistaan. Hän ei ole käynyt viitotun puheen kursseja tai opiskellut sitä itse.

Informantti 1 ei käyttänyt monisuuntaisia verbaaleja ollenkaan. Hän käytti viittomaa SOITTAA, mutta asiayhteydestä ei voi päätellä käyttikö hän perusviittomaa SOITTAA vai käyttikö hän sitä monisuuntaisesti. Informantti 2 käytti monisuuntaisia verbaaleja useamman kerran ja eniten verrattuna muihin informantteihin. Hän käytti esimerkiksi viittomaa ANTAA ja viittomaa LÄHETTÄÄ, jota hän käytti useamman kerran. Informantti 3 käytti monisuuntaisista verbaaleista viittomaa LÄHETTÄÄ kaksi kertaa. Monisuuntaisia verbaaleja hän käytti huomattavasti vähemmän, kuin muita tilankäytön elementtejä. Informantti 4 käytti monisuuntaisista verbaaleista viittomaa MUUTTAA vain kerran.

Informanttien välillä oli huomattavissa eroja tilankäytössä. Informantti 1 käytti vähiten tilankäytön elementtejä, mutta ero informanttien 1 ja 2 välillä ei ollut suuri. Kuitenkin informantti 2 käytti enemmän tilaa kuin informantti 1. Ero tilankäytössä informanttien 1 ja 2 välillä saattaa johtua siitä että informantti 1 ei ollut opiskellut viitottua puhetta, vaan oli oppinut sen muilta viitotun puheen käyttäjiltä. Informantti 2 oli opiskellut viitottua puhetta itsenäisesti ja kurssilla sekä lisäksi hän on oppinut muilta viitotun puheen käyttäjiltä. Ero perustuu oletukseeni että viitotun puheen kursseilla käytetään viitotun puheen suosituksia. Suosituk-sissa tilan käytöstä kerrotaan, että sitä voidaan käyttää.

Ero tilankäytön määrässä informanttien 2 ja 4 välillä ei ollut myöskään suuri, vaikka toinen heistä oli suomenkielentaustainen ja toinen lisäksi viittomakielentaustainen. Informantti 3 käytti huomattavasti eniten tilaa hyväkseen, joten ero informanttien 1 ja 3 välillä on suuri. Tuloksiin saattaa myös vaikuttaa puheenvuorojen pituus. Huomasin analysoidessani havainnointimateriaalia, että informantit 1 ja 2 keskustelevat suunnilleen saman verran, mutta informanteilla 3 ja 4 oli enemmän eroa puheenvuorojen pituudessa. Molemmat osallistuivat aktiivisesti keskusteluun, mutta informantti 3 käytti pidempiä puheenvuoroja ja näin ollen viittoi huomattavasti enemmän, kuin informantti 4. Molemmat kertoivat myös eri asioista ja informantin 3 kertomissa asioissa pystyi käyttämään paljon tilaa hyväkseen. Jos informantti 4 olisi kertonut samoista asioista, hän olisi saattanut käyttää myös tilaa enemmän, koska kun hän kommentoi lyhyesti informantin 3 kertomia asioita esimerkiksi remontista, hän käytti samoja tilankäyttöisiä rakenteita lyhyissä kommenteissaan myös itse.

Aineistosta voidaan nähdä, ettei viittomakielisellä taustalla aina ole merkitystä siinä käyttääkö informantti tilaa vai ei käytä tilaa. Esimerkiksi informantti 2 käytti monisuuntaisia verbaaleja useammin kuin informantit 3 ja 4, vaikka hänen taustansa on suomenkielinen, eikä hän itse kommunikoi viittomakielellä. Aineistosta voidaan siis päätellä, että selkeää rajaa ei voida tehdä, että informantit joilla on suomenkielentaustan lisäksi viittomakielen tausta, käyttäisivät enemmän tilaa kommunikoinnissaan kuin suomenkielentaustaiset. Erot vaikuttivat olevan enemmän yksilöllisiä kuin kielitaustasta johtuvia, koska suomenkielentaustaiset eivät käytä tilaa täysin samalla tavoin ja suomenkielentaustaiset, joilla on myös viittomakielentausta eivät käytä tilaa täysin samalla tavoin.

Aineistosta voidaan todeta, että viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt, joilla on suomenkielinen tausta käyttävät tilan käytön elementeistä osoituksia ja anaforista tilankäyttöä. Osoituksista ja anaforisesta tilankäytöstä ei voida sanoa tämän aineiston perusteella yhtä selkeää linjaa kuinka he käyttävät kyseisiä elementtejä. Kumpikin käyttää osoituksia ja anaforista tilankäyttöä omalla tavallaan kuten edellä kerrotuista esimerkeistä voidaan päätellä.

Viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt, joilla on suomenkielisen taustan lisäksi myös viittomakielinen tausta käyttävät roolinvaihtoa, anaforista tilankäyt-

töä, osoituksia ja monisuuntaisia verbaaleja. Osoituksista yhtäläisyytenä heillä on se, että he käyttävät osoituksia sanoille siellä, siitä, sinne, siinä, sitä, tämä ja tuonne. Roolinvaihdossa yhtäläisyytenä on, että he käyttävät sitä kuvatessaan ihmisten toimintaa ja keskusteluja. Anaforisesta tilankäytöstä ja monisuuntaisista verbaaleista ei voida sanoa tämän aineiston perusteella selkeää linjaa kuinka viittomakielen taustaiset näitä elementtejä käyttävät. Kumpikin käyttää anaforista tilankäyttöä omalla tavallaan ja eri monisuuntaisia verbaaleja.

## 6.2. Informanttien ajatuksia tilankäytöstä viitotussa puheessa

Tässä kappaleessa aineisto on kerätty haastattelun perusteella, jossa informantit kertovat mielipiteensä viittomastani tarinasta, sekä kysymyksistä liittyen viitotun puheen tulkkaukseen, sekä tilan käyttöön viitotussa puheessa. Tarina jonka heille viitoin oli jaettu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa käytin tilaa ja toisessa osassa en käyttänyt tilaa. Informantit 2,3 ja 4 kokivat, että ensimmäinen osa, jossa käytin tilaa oli helpompi ymmärtää. Informantin 1 mielestä toinen osa, jossa en käyttänyt tilaa oli ymmärrettävämpi.

Tarinan toinen osa, jossa ei käytetty tilaa oli informantin 1 mielestä tasaisempi ja rauhallisempi. Hänen mielestään siitä oli helpompi saada selvää, kuin osasta yksi, jossa tilaa käytettiin. Hän kuitenkin lisää saaneensa selvää myös ensimmäisestä osasta, mutta toisesta osasta paremmin. Toisen osan helpommin ymmärtäminen saattoi hänen mukaansa liittyä myös viittomiin. Hänen mukaansa ensimmäisessä osassa ei liikettä ollut liikaa, mutta vakaampaa viittomista on helpompi seurata. Hänen mielestään huuliota on helpompi lukea, kun pää pysyy paikoillaan. Hänen mielestään ilman tilankäyttöä viittominen oli ymmärrettävämpää. Keskustelussaan informantin 2 kanssa, hän vaikutti ymmärtävän kaiken, vaikka informantti 2 käytti tilaa. Tästä ja siitä, että hän kertoi myös ensimmäisen osan olleen ymmärrettävä, voidaan päätellä hänen ymmärtävän viittomista tilankäytöllä ja ilman tilankäyttöä, vaikkakin ilman tilankäyttöä hän ymmärtää paremmin.

Informantti 1 kertoo, että häntä on usein häirinnyt, kun tulkki kääntyy viittomaan siihen suuntaan, mistä joku puhuu ja on vaihdellut suuntaa puhujien mukaan. Hänen mukaansa huuliota on vaikea seurata, jos se ei pysy koko aikaa samassa kohdassa. Hänen mielestään on parempi, jos viitotaan samassa kohdassa kääntyilemättä. Myöhemmin käy ilmi, että hänellä on huono näkö. Tämä saattaa vaikeuttaa huuilta lukua, jos viittoja liikuttaa päätään paljon. Informantti 1 on kuuroutunut, kuten jo aiemmin mainitsin. Kuuroutuneet käyttävät yleensä päivittäin huuilta lukua peruskommunikaatiomenetelmänään oman puheensa ohella kommunikoidessaan muiden ihmisten kanssa, koska harvat läheisistä ovat opetelleet viittomaan (Laurén 2006, 201). Informantti 1 vaikuttaa tämän perusteella saavansa suuren osan informaatiosta huulion kautta, joten hänen on vaikea ymmärtää viestiä, jos huulio liikkuu ja hän ei näe sitä kunnolla.

Informantti 1 kertoo itse viittovansa kaiken samassa paikassa ja vierastavansa tilankäyttöä. Myös päänliike pitäisi olla informantin 1 mielestä paikallaan pieniä liikkeitä lukuun ottamatta. Vaikka informantti 1 kannattaakin enemmän viittomista ilman tilankäyttöä, hän kertoo ymmärtävänsä monisuuntaisia verbaaleja, esimerkiksi viittoman LÄHETTÄÄ. Hän sanoo monisuuntaisten verbaalien olevan joskus jopa selkeämpiä kuin, että monisuuntainen verbaali viitottaisiin vain perusmuodossaan. Hän itse ei käyttänyt monisuuntaisia verbaaleja.

Informantin 2 mielestä ensimmäinen osa tarinasta, jossa käytettiin tilaa, oli helppo ymmärtää paikannuksen vuoksi.

Se huuilta lukua helpottaa se paikantaminen, että se ei oo pelkättään huulioluvussa, vaan et siinä on jotain rentoa meininkiä mukana. (Informantti 2)

Toinen osa, jossa tilaa ei käytetty, oli hänen mielestään konemainen, koska kaikki viittomat olivat päällekkäin. Informantti 2 myös lisää, ettei viitsisi katsoa sellaista viittomista kauaa. Informantin 2 mielestä viitottu puhe saa olla liikkuvaa, eikä se ole vain huulio luvun tukemista viittoen kaikki yhdessä samassa paikassa.

Informantti 2 kertoo myös, että riippuu asiakkaasta onko parempi käyttää viitotussa puheessa tilaa vai ei. Asiakkaasta riippuu myös millä tavalla tilaa voi käyttää. Hän kertoi esimerkin, että eräs aikuisiällä kuuroutunut henkilö tuskin ymmärtäisi monisuuntaisia verbaaleja, koska hän on opetellut yhden tyylin viittoa ja käyttää sitä. Kuten jo luvussa 3 mainitsinkin, Lauren (2006, 217) kirjoittaa, ettei kaikki huonokuuloiset ja kuuroutuneet välttämättä pysty hahmottamaan tilankäyttöä. Informantti 2 kertoo myös, että kaikki, jotka itse käyttävät monisuuntaisia verbaaleja, eivät kuitenkaan välttämättä ymmärrä, kun heille viitotaan monisuuntainen verbaali.

Informantti 2 sanoo, että viittoessaan itse, hän yrittää käyttää hieman paikantamista. Se saattaa hänen mukaansa liittyä siihen, että hän on aika pitkälle koulutautunut ja hänellä on kontakteja kuuroihin. Yksi syy siihen saattaa hänen mukaansa olla myös se, että viittomakielentulkit ovat tulkanneet hänelle viittomakielisenpää viitottua puhetta, joten hän on tottunut myös paikannuksiin. Hän kuitenkin lisää, että jos viesti on kovin viittomakielistä, menee energiaa viestin vastaanottamisessa viestin kääntämiseen. Joten se, että käyttää viittomakielen elementtejä kuten tilankäyttöä paljon, ei aina helpota hänen ymmärrystä, vaan hän joutuu käsittelemään viestiä enemmän.

Informantti 2 kertoo, ettei itse pysty kovin suurta näyttämöä rakentamaan viittomatilaan, mutta kertoo ymmärtävänsä kuitenkin, kun tulkki käyttää paikannuksia. Informantin 2 vastauksista voidaan päätellä, että viitottua puhetta käyttävät henkilöt voivat toivoa heille viitottavan eri tavoin, kuinka he itse käyttävät viitottua puhetta. Siksi onkin aina tärkeää keskustella viitotulla puheella kommunikoidan kanssa, kuinka hän toivoo itselleen viitottavan.

Informantin 3 mielestä tarinan ensimmäinen osa oli helpompi seurata, koska siinä oli paikannusta ja se oli siksi eläväisempää. Informantin 3 mielipiteeseen saattaa vaikuttaa hänen viittomakielinen taustansa kuten hän itsekin sanoo. Taustatietoihin hän on merkinnyt olevansa viittomakielisestä kodista. Toinen osa oli hänen mielestään tylsempi ja monotonisempi, mutta ehkä helpompi niille jotka seuraavat huuliota.

Hänen mukaansa ensimmäisessä osassa oli ehkä enemmän ilmeitäkin. Ilmeitä ei ollut tarkoituksellisesti osassa yksi enempää kuin osassa kaksi, mutta on mahdollista, että eroja myös ilmeissä on ollut ja tämä on vaikuttanut hänen mielipiteeseensä osioiden ymmärrettävyydestä. Informantti 3 pohti viittomiseni perusteella, että voiko paikantaminen elävöittää myös kasvojen ilmeitä.

Toisen osion tyyli muistutti enemmän informantin 3 mielestä virkamiestyylä. Ensimmäisessäkin osassa oli hänen mukaansa asiaa, mutta sitä oli hänen mielestään kiinnostavampaa seurata. Toisessa osiossa suu ja kädet pysyivät niin paikoillaan, että informantin 3 mielestä jollekin kohderyhmälle, jotka vasta opettelevat lukemaan huulilta ja seuraamaan viittomia, se voisi olla hyvä. Hän kertoo, ettei itse olisi jaksanut katsoa toista osaa kauaa. Informantti 3 ajattelee, että mikäli puhuja käyttää äänen painoja, tulkki voi värittää myös viitottua puhetta eleillä tai isommalla liikkeellä, eikä vain viittoa paikallaan tasaisesti.

Viitotun puheen ei tarvi olla monotonista sen takia, että se olis selkeämpää, mukamas. (Informantti 3)

Informantin 4 mielestä tarinan ensimmäinen osa, jossa käytettiin tilaa, oli helpompi ymmärtää. Kuten myös Paunun (1992, 29) mielestä viittominen, jossa on tilankäyttöä, on helposti ymmärrettävää. Ensimmäinen osa oli informantin 4 mielestä selkeä ja helpompi seurata. Hänen mielestään siinä oli visuaalisesti värikkäämpi kieliasu ja enemmän informaatiota. Kuten Paunu (1992, 29) kirjoittaa, että tilankäytön kautta viestin vastaanottaja pystyy hahmottamaan, missä asiat ovat ja millaisissa suhteissa toisiinsa sekä millaisia muutoksia niiden välillä tapahtuu. Näin ollen tilankäytöllisessä viittomissa on enemmän informaatiota, jos verrataan viittomiseen ilman tilankäyttöä. Informantin 4 mielestä ensimmäistä osaa oli mukava seurata. Ensimmäinen osa oli informantin 3 tapaan myös hänenkin mielestään ilmeikkäämpi. Voi olla mahdollista, että viittoessani tarinan osia olen käyttänyt ilmeitä eri tavoin. Siksi olisikin ollut hyvä viittoa tarina videolle ja näyttää täysin sama tarina jokaiselle. Olisin myös itse huomannut etukäteen, jos käytin ilmeitä osiossa yksi ja kaksi eri tavoin ja olisin vielä voinut korjata virheeni.

Informantti 4 kuvailee toista tarinan osaa, jossa tilaa ei käytetty tylsäksi.

Meinasin sanoa pliisu, mutta vähän väritön, se ei herättänyt mielenkiintoa. (Informantti 4)

Hänellä tuli toisesta osasta sellainen olo, ettei ole kauhean kiinnostunut ilmeettömyyden ja minimalistisuuden vuoksi. Hän tähdentää, että hänen piti todella paljon miettiä toista osaa seuratessa. Hän kuitenkin lisää, että toinen osa oli myös ymmärrettävä, mutta ensimmäinen osa oli helpompi ymmärtää.

Informantti 4 kertoo ajattelevansa, että hän itse käyttää tilaa aika vähän. Silloin, kun hän käyttää, niin hän ajattelee painottavansa jotain asiaa. Havainnointi osi-ossa tämä oli huomattavissa siinä, että hän saattoi käyttää osoituksia painotuksiin. Hän kertookin, että silloin kun hän käyttää tilaa, hän haluaa tarkentaa ja näyttää asian paikan. Hänen mielestään viestissä on tärkeää, että tulee selkeästi esille se mitä haluaa painottaa. Informantti 4 kertoo, ettei käytä viittomien paikannuksia aktiivisesti, mutta kertoo käyttävänsä osoituksia. Osoitukset oli huomattavissa selvästi myös havainnointimateriaalista. Henkilö 4 sanoo tulkkien käyttävän tilaa ja sen olevan hyvä asia, koska se helpottaa ymmärrystä.

Aineistosta voidaan todeta, että kolme neljästä informantista kokivat viitotun puheen, jossa on tilankäyttöä helpommin ymmärrettävämmäksi, kuin viitotun puheen, jossa ei ole tilankäyttöä. Aineistosta nousi myös esille, että viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt voivat toivoa tilaa käytettävän heille viitottaessa eri tavoin, kuin he itse käyttävät tilaa viittoessaan. Viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt, joilla on suomenkielisen taustan lisäksi viittomakielinen tausta ymmärtävät viestin paremmin, mikäli tilaa käytetään heille viitottaessa. Suomenkielen taustaisilla informanteilla mielipiteet eivät olleet samat. Tämän tutkielman perusteella vastauksia ei voida yleistää kaikkiin viitotun puheen käyttäjiin, koska informantteja oli vain neljä. Vaikka suurin osa informanteista kannatti tilankäyttöä, on aina syytä tarkistaa henkilöltä itseltään, kuinka hän toivoo tälle viitottavan. Kuten Lauren (2006, 225) kirjoittaa, että esimerkiksi tulkkauksilanteissa uuden asiakkaan kanssa on aina kuunneltava asiakkaan yksilöllisiä toiveita kuinka asiakas toivoo hänelle viitottavan.



## 7. POHDINTA

Opinnäytetyöni aiheen valintaan minua johti kiinnostus viitottua puhetta kohtaan, koska viitottu puhe oli vielä työn aloittamisen aikaan minulle vieras aihealue. Työ tehtiin Kuuloliitolle, jotta he voisivat työni pohjalta pohtia viitotun puheen suosituksista tilankäytön kohtaa tarvitseeko se päivitystä. Opinnäytetyöni ei anna suoraa vastausta, tuleeko suosituksia päivittää vai ei, mutta työni kautta sitä on mahdollista pohtia. Työssäni keskityin tilankäytön elementeistä viitotussa puheessa tutkimaan osoituksia, anaforista tilankäyttöä, roolinvaihtoa ja monisuuntaisia verbaaleja. Jatkotutkimuksena voitaisiin tutkia viitotussa puheessa tilankäytön elementtejä, jotka jäivät työni ulkopuolelle. Sen jälkeen tilankäytön kohtaa viitotun puheen suosituksissa voitaisiin tarkentaa, mitä tilankäytön elementtejä käytetään viitotussa puheessa ja mitä ei. Tutkielmani perusteella voidaan todeta vain edellä esitettyjen elementtien perusteella, mitä elementtejä viitotulla puheella kommunikoivat käyttävät.

Olen tyytyväinen opinnäytetyöni aiheen rajaamiseen, sillä useamman tilankäytön elementin tutkiminen yksin ei olisi ollut realistista opinnäytetyölle annetuissa aikarajoissa. Opinnäytetyöni oli onnistunut näiltä osin mitä on tutkittu. Kuuloliiton lisäksi opinnäytetyöstäni hyötyy viittomakielen tulkkiopiskelijat ja viittomakielen tulkit. Mikäli suosituksia päivitetään tulkit ja tulkkiopiskelijat hyötyvät työstäni sitä kautta. Lisäksi työni tuo uutta tietoa kaikille viitotusta puheesta kiinnostuneille.

Opinnäytetyöni rakentui tutkimuskysymysten ympärille, jotka olivat: Kuinka viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt, joilla on suomenkielisen taustan lisäksi myös viittomakielinen tausta käyttävät tilaa kommunikoinnissaan? Kuinka viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt, joilla on suomenkielinen tausta käyttävät tilaa kommunikoinnissaan? Lisäksi tahdoin tietää viitotulla puheella kommunikoivien ajatuksia tilankäytöstä heille viitottaessa.

Viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt, joilla on suomenkielisen taustan lisäksi myös viittomakielinen tausta käyttävät tässä työssä tutkituista tilankäytön elementeistä roolinvaihtoa, anaforista tilankäyttöä, osoituksia ja monisuuntaisia

verbaaleja. Osoituksista yhtäläisyytenä heillä on se, että he käyttävät osoituksia sanoille siellä, siitä, sinne, siinä, sitä, tämä ja tuonne. Roolinvaihdossa yhtäläisyytenä on se, että he käyttävät sitä kertoessaan ihmisten toiminnasta ja keskusteluista. Anaforisesta tilankäytöstä ja monisuuntaisista verbaaleista ei voida yleistää tapaa kuinka he käyttävät kyseisiä elementtejä, koska he molemmat käyttävät anaforista tilankäyttöä omalla tavallaan ja eri monisuuntaisia verbaaleja.

Viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt, joilla on suomenkielinen tausta käyttävät tässä työssä tutkituista tilankäytön elementeistä osoituksia ja anaforista tilankäyttöä. Osoituksista ja anaforisesta tilankäytöstä ei voida yleistää, kuinka he käyttävät kyseisiä elementtejä, koska he molemmat käyttävät osoituksia ja anaforista tilankäyttöä omalla tavallaan.

Ennako-oletus oli, että mikäli henkilöllä on suomenkielisen taustan lisäksi viittomakielinen tausta hän käyttää tilaa enemmän, kuin henkilö jolla on suomenkielinen tausta. Tämä ei pitänyt paikkaansa, sillä monisuuntaisia verbaaleja käytti eniten toinen suomenkielentaustaisista informanteista. Erot tilankäytössä vaikuttivat olevan enemmän yksilöllisiä kuin kielitaustasta johtuvia.

Viitottua puhetta käyttävistä henkilöistä kolme neljästä on sitä mieltä, että viitottu puhe, jossa on tilankäyttöä, on helpommin ymmärrettävää, kuin viitottu puhe, jossa ei ole tilankäyttöä. Heistä kaksi on suomenkielentaustan lisäksi viittomakielentaustaisia ja yksi on suomenkielentaustainen. Tästä voidaan päätellä, että viitotulla puheella kommunikoiville viitottaessa yleensä voidaan käyttää tilaa.

Näiden vastausten perusteella voidaan olettaa, että osoitukset ja anaforinen tilankäyttö kuuluvat viitottuun puheeseen, koska näitä elementtejä oli huomattavissa kaikilla informanteilla. Kuitenkin esimerkiksi anaforisessa tilankäytössä tulee huomioida viestin vastaanottajan taidot hahmottaa tilaa, siinä kuinka laajoja näyttämöitä voidaan viittomatilaan rakentaa. On myös huomioitava se, että viitotulla puheella kommunikoivat henkilöt voivat toivoa tilaa käytettävän heille viitottaessa eri tavoin, kuin he itse käyttävät tilaa viittoessaan. Opinnäytetyöni tulokset eivät ole yleistettävissä, koska informantteina on toiminut vain neljä ihmistä.

Opinnäytetyössäni olen huomoinut viittomakielentulkin ammattieettiset säännöt noudattamalla vaitiolovelvollisuutta. Työssä esitellään esimerkkilauseita, joita informantit ovat viittoneet, mutta olen pitänyt huolen, ettei informanteista kerrota mitään sellaista tietoa, millä heidät voisi yhdistää joihinkin tiettyihin ihmisiin. Havainnointi- ja haastattelumateriaalit löytyvät vain minulta ja varmuuskopiot opinnäytetyöni työstön ajan Sirpa Laurénilta, eikä niitä esitetä missään. Olen pyrkinyt tekemään opinnäytetyöni jokaista informanttia ihmisenä kunnioittaen.

Opinnäytetyöni oli ensimmäinen tekemäni näin laaja tutkielma. Kuten siitä voi olettaa opinnäytetyöni ei valmistunut täysin ongelmitta. Suurimmat ongelmat kohtasin viimeisten kuukausien aikatauluttamisessa. Olin tehnyt itselleni liian tiukan aikataulun loppuajalle, jota en pystynytkään noudattamaan. Tämä aiheutti lievää ahdistuneisuutta ja pelkoa siitä, ettei opinnäytetyöni valmistu ajoissa. Opin aikatauluttamisesta ja omasta kirjoitusvauhdistani prosessin aikana paljon. Vaikeinta oli tietää paljonko viitotun puheen litterointiin ja glossaamiseen on varattava aikaa. Nyt varaisin niihin paljon enemmän aikaa, kuin olin itselleni varannut.

Kameroiden käyttö oli lähellä muodostua opinnäytetyöni ongelmakohtaksi. Minulla oli käytössäni kaksi kameraa. Jälkeenpäin ajateltuna kolmas kamera olisi ollut todella hyödyllinen tilankäytön elementtien poimimiseen, sekä materiaalien analysoimiseen. Keskustelua on paljon helpompi seurata samalta ruudulta, mutta ratkaisin ongelman käyttämällä kahta tietokonetta yhtä aikaa. Koin jopa lopussa hyväksi, että yhdessä videossa näkyy vain yksi informantti, koska näin oli helppo keskittyä analysoimaan tilankäyttöä yksi informantti kerrallaan.

Välillä, kun opinnäytetyöni tekeminen hidastui, minua motivoivat jatkamaan eteenpäin opinnäytetyöni kautta kohtaamani viitottua puhetta käyttävät ihmiset. Sain tehdä töitä erilaisten ihmisten kanssa ja ihmisten erilaisuus piti mielenkiintoni yllä pitkässä materiaalien litterointi ja analysointi vaiheessa. Informanteista sain työni inspiraation ja halun oppia lisää.

Opinnäytetyöprosessissa opin uusia asioita viitotusta puheesta, viitotulla puheella kommunikoivista, Kuuloliitosta, tutkielman kirjoitusprosessista, materiaa-

lin hankinnasta ja aineistojen analysoinnista. Sain uusia näkökulmia tulevaan viittomakielentulkin työhöni. Oppimisprosessin kannalta opinnäytetyöni oli onnistunut.

Haluaisin, että työni lukijat ymmärtävät työni kautta, että jokaisella viitotun puheen käyttäjällä on oma tyylinsä viittoa ja oikeus käyttää viitottua puhetta omalla tavallaan. Tulkkien pitäisi osata myötäillä heidän toivomaa tyyliään, sillä yhtä ainoaa oikeaa tyyliä viittoa ei ole. Toivottavasti työni rohkaisee tulkkveja ja tulkkiopiskelijoita viitotulla puheella kommunikoivien kohtaamisessa. Jatkotutkimus aiheena voisi olla muut tilankäytön elementit viitotussa puheessa, mikäli viitotun puheen suosituksia aiotaan tulevaisuudessa päivittää.

## LÄHTEET

Alasuutari, Pertti 1999. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Tampere: Vasta-paino.

Eriksson, Maarit 2011. Viitottu puhe, viittomakielentulkin työkalu? Tulkkien kokemuksia viitotun puheen taidon tärkeydestä työelämässä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.

Fast, Mia & Kalela, Esa 2006. Viitottu puhe suomalaisessa kuulovammaisuutta ja erityispedagogiikkaa koskevassa kirjallisuudessa. Viitotun puheen tutkimushanke. Kuulonhuoltoliitto Ry.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. 13.-14. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Huuhtanen, Kristina 2011. Kommunikointi. Teoksessa Kristina Huuhtanen (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry, 11-25.

Härmä, Lea & Pelkonen, Minna 1992. Viitotun puheen oppikirja. Kuulonhuoltoliitto Ry.

Jäntti, Päivi 2005. Suomalaisen viittomakielen rakenteen ja tilankäytön oppiminen vieraana kielenä. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu-tutkielma.

Kouri, Elina 2004. Viitotun puheen etäopetusprojekti Vipe. Loppuraportti. Helsinki: Kuulonhuoltoliitto Ry.

Kuulokynnys 2013. Huulioluku. Viitattu 5.4.2013.

<http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/kommunikaatiomenetelm at/huulioluku/>

Kuuloliitto 2012 a. Tutkimustoiminta. Viitattu 14.11.2012.

<http://www.kuulosuoja.fi/fin/kuuloliitto/tutkimustoiminta/>

Kuuloliitto 2012 b. Päätyneet projektit. Viitattu 14.11.2012.

[http://kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/hankkeet/paattyneet\\_hankkeet/](http://kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/hankkeet/paattyneet_hankkeet/)

Lappi, Päivi & Malm, Anja 2011. Viitottu puhe ja sormiaakkosviestintä. Teoksessa Kristina Huuhtanen (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointi menetelmät Suomessa. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry, 47.

Laurén, Sirpa 2006. Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käännteessä. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 199-225.

Laurén, Sirpa 2012. Opinnäytetyöstä . Email elina.rinta-santti@humak.edu. 16.4.2012.

Lonka, Eila 2000. Huonokuuloisen aikuisen kommunikointitaitojen kuntoutus. Teoksessa Eila Lonka & Anna-Maija Korpijaakko-Huuhka (toim.) Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. Helsinki: Palmenia-kustannus, 287-304.

Paunu, Juha 1987. Viito elävästi 1. Kuurojen Liitto r.y.

Paunu, Juha 1992. Viito elävästi 2. Kuurojen Liitto r.y.

Puusa, Anu 2011. Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) Menetelmä viidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Johtamistaidon opisto, 73-87.

Rissanen, Terhi 1985. Viittomakielen perusrakenne. 2. painos. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Savolainen, Leena 2000. Viittomakielten erilaiset muistiinmerkitsemistavat. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 189-200.

Stolt, Suvi 2000. Kuuron lapsen kaksikielisyyden tukeminen. Teoksessa Eila Lonka & Anna-Maija Korpijaakko-Huuhka (toim.) Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. Helsinki: Palmenia-kustannus, 159-175.

Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2005. Sanasto. Viitattu 14.11.2012.  
<http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit-suomessa/sanasto/>

## LIITTEET

### Liite 1

#### Viitotun puheen työryhmän suositus

Viitotun puheen seminaarissa 22.3.2003 julkistettiin Viitotun puheen työryhmän laatimat suosittukset. Näiden suositusten toivotaan leviävän viitotun puheen käyttäjien, tulkkien ja opettajien hyödyksi ympäri Suomen. Viitotun puheen suosituksia työstetään ja tarkastetaan sekä niiden levittämistä jatketaan edelleen. Viitottu puhe on huulitaluvun tukimenetelmä. Selkeä huulio on erityisen tärkeä. Huulio on täysin suomen kielen mukainen ja ymmärtämisen kannalta tärkeimmät viittomat viitotaan samanaikaisesti puheen kanssa. Kaikkia sanoja ei siis viitota.

Viitotussa puheessa käytetään viittomia, jotka vastaavat sanan merkitystä.

Minä en kärsi kuunnella sinua (MINÄ+EI+JAKSA+KUUNNELLA+SINÄ)

Suosittusten merkintäjärjestelmässä ISOLLA kirjoitetut sanat tarkoittavat viittomia. Numerot, esim. OMA-1(minun), OMA-2(sinun), OMA-3(hänen) tarkoittavat viittoman paikkaa viittomatilassa tai vartalolla Juha Paunun Viito elävästi –kirjan merkintäjärjestelmää mukaillen.

**Sormitus** - sormitetaan perusmuodossa, jos se sopii lauseen rakenteeseen, tarvittaessa käytetään osoitusta tai sormitetaan sana taivutusmuodossa.

Minä asun Oulaisissa. (MINÄ+ASUA+sorm.O-U-L-A-I-S-I-S-S-A)

Minä asun Maskussa. (MINÄ+ASUA+sorm.M-A-S-K-U)

Sormituksessa on pidettävä käsi lähellä suuta, jotta huulio ja käsi näkyvät yhtä aikaa. Käsi ei saa liikkua näkökentän ulkopuolelle.

**Yhdyssanat** - käytetään viittomakielen mukaisia viittomia, ei sanasta sanaan.

Isäni on talonmies. (OMA-1+ISÄ+TALONMIES) talonmies viittomakielen mukaisesti,

EI TALO+MIES

Kuulonhuoltoliitto (HUONOKUULOINEN+LIITTO)

**Verbien kieltomuodot** - käytetään kieltomuotoja, jolloin lauseeseen voi joskus tulla kaksinkertainen kieltö.

Minä en todellakaan halua unohtaa sinua koskaan.

(MINÄ+EI+TODELLA+EI-HALUTA+UNOHTAA+SINUA+EI-KOSKAAN)

**Toteava olla** – ei viitota, sanotaan vain huuliolla.

Minä olen iloinen. (MINÄ+ILOINEN)



Minä olin iloinen. (MINÄ+JO+ILOINEN) Jos mennyt aikamuoto ilmenee lauseessa muutoin, imperfektin tunnusta JO ei tarvita.

**Omistava olla** – käytetään tarvittaessa.

Onko sinulla lapsia? (OMISTAA+SINÄ+LAPSIxx)

**Omistus** - OMA-viittoman monikkoon liitetään persoonapronomini tarvittaessa. Minun (OMA-1) sinun (OMA-2) hänen (OMA-3) meidän (OMA-1) teidän (OMA-2) heidän (OMA-3)

Kun lauseessa on possessiivisuffiksi (=omistusliite sanan perässä, esim. autoni, autosi, autonsa, automme, autonne, autonsa), OMA viitotaan ennen pääsanaa.

Autoni on todella vanha. (OMA-1+AUTO+TOSI+VANHA)

**-isi – viittomaa** käytetään tarvittaessa toteavan olla- ja muiden verbien yhteydessä merkityksessä olisi.

Olisin iloinen, jos voittaisin Lotossa. (MINÄ+ ISI+ILOINEN+JOS+VOITTAA+LOTTO)

Jos voittaisin Lotossa, olisin iloinen. (JOS+MINÄ+VOITTAA+LOTTO+ MINÄ+ILOINEN)

Haluaisin lähteä kotiin. (MINÄ+HALUTA+LÄHTEÄ+KOTIIN)

Ei olisi mukava olla tällaisella ilmalla ulkona. - Ei olisi.

(EI+MUKAVA+ULKONA+TÄLLAINEN+SÄÄ. - EI)

Kohteliaassa kysymyksessä ”Avaisitko ikkunan?”, riittää kohtelias ilme, ei viitota –isi-viittomaa (AVATA+SINÄ+IKKUNA)

**Persoonapronomini** - viitotaan ennen verbiä ja lisätään tarvittaessa, kun suomen kielen verbi-muoto sisältää persoonan.

Tulimme kotiin ihan äsken. (ME+TULLA+KOTI+ÄSKEN)

Juoksen kotiin. (MINÄ+JUOSTA+KOTI)

**Kysymys** - kysymyslauseeseen kuuluu ilme ja kehon liike sekä osoitus tai persoonapronomini.

Viittomajärjestys: Juoksetko vai käveletkö? (JUOSTA+KÄVELLÄ+SINÄ)

Kysymysviittomia käytetään viittomakielen mukaisesti. Esim. kellonajasta kysyttäessä, Mihin aikaan tapaamme? (KELLO+ME+TAVATA), tai määrästä kysyttäessä, Paljonko sinulla on rahaa? (MON-TA+SINÄ+OMISTAA+RAHA)

**Vahvistavat ilmaukset** - viittomakielen mukaiset tai pelkkä huulio.

Olet todella kaunis. (SINÄ+TODELLA+KAUNIS)

Minulla on aika paljon rahaa. (MINÄ+PALJON+RAHA)

**Demonstratiivipronominit** (tämä, tuo, se, nämä, nuo, ne) - osoitetaan tai käytetään pelkkää huuliota.

**Relatiivipronominit** (joka, mikä) - käytetään tilanteeseen sopivaa viittomaa tai osoittelua - EI J-KIRJAINTA.

(Se tyttö, jonka tapasit, oli sisareni.) (TYTTÖ,+KUKA+SINÄ+TAVATA+JO,+JO+OMA-1+SISAR)  
 Talossa, jossa asuin lapsena, oli vihreä ovi.  
 (TA-LO+OS+MINÄ+ASUA+LAPSI,+OMISTAA+JO+VIHREÄ+OVI)  
 Auto, jonka ajattelin ostaa, on liian kallis. (AUTO+MINÄ+AJATELLA+OSTAA,+LIIAN+KALLIS)  
 Kun-sana - viittomakielen mukaisesti, ei käytetä kuvasanakirjan viittomaa 133.8  
 Kun olin pieni, asuin maalla. (AIKAISEMMIN+MINÄ+PIENI,+MINÄ+ASUA+MAASEUTU)  
 Kun alkaa sataa, lähdän kotiin. (MYÖHEMMIN+ALKAA+SATAA,+MINÄ+LÄHTEÄ+KOTI)

**Vertailu** - komparatiivin ja superlatiivin tunnuksia käytetään tarvittaessa.

Tämä on vaikein lause. (OS.+VAIKEA-superl.tunnus+LAUSE)

Entinen autoni kulki nopeammin kuin vanha.

(OMA-1+AIKAISEMMIN+AUTO+AJAA+NOPEA+kompar.tunnus+VANHA)

Samanlaisia vertailtaessa kuin=SAMA,

poikkeus: Sinä olet yhtä vanha kuin minä. (SINÄ+SAMA+VANHA+MINÄ)

komparatiivin kanssa KUIN sanotaan vain huuliolla

Komparatiivissa samoin kuin viittomakielessä komparatiivin tunnuksen suunta vaihtuu, kun jokin on vähemmän: halvempi.

**Ilmeet** - käytetään myös viitotussa puheessa,

kunhan huulio on selkeä ja näkyvissä. Ilmeet elävöittävät viittomista ja tukevat ymmärtämistä, mutta pelkkä ilme ei riitä vaan tarvitaan myös huulio ja mahdollisesti viittoma.

**Tilan käyttö** - käytetään tilaa, kunhan huuliosta on nähtävissä suomenkielinen puhe. Tilaa tulee käyttää riittävän pienellä alueella, jotteivat viittomat poistu näkökentästä.

**Polysynteettiset viittomat** (klassifikaattorit) - käytetään myös viitotussa puheessa.

Kynät ovat pöydällä rivissä. (KYNÄ+PÖYTÄ+kuvaile etusormella kuinka kynät on aseteltu riviin)

**Perfekti** (on ollut)

Olen juossut. (MINÄ+JO+JUOSTA)

**Pluskvamperfekti** (oli ollut)

Olin juossut. (MINÄ+JO+JUOSTA+JO-tarvittaessa)

## Liite 2

## Lupa

Annan luvan Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelija Elina Rinta-Säntille videoida keskusteluni \_\_\_\_\_:ssä \_\_\_/\_\_\_2012.

Luvan ehdot ovat seuraavat:

Tallennetta saa käyttää aineistona Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakielentulkin koulutusohjelman opinnäytetyöhön. Opinnäytetyössä tutkitaan viitottua puhetta. Työ tehdään Kuuloliitto ry:lle ja sen pohjalta voidaan päivittää viitotun puheen suosituksia. Tallennetta voidaan käyttää mahdollisesti myös viittomakommunikaation opetustarkoituksessa Humanistisessa ammattikorkeakoulussa. Tallenne ei mene julkiseen levitykseen eikä yleiseen käyttöön.

\_\_\_/\_\_\_2012

---

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Liite 3

### Henkilötietolomake

**Ikä:** \_\_\_\_\_

### Ympyröi vastaus

#### Sukupuoli:

Nainen

Mies

#### Olen

Kuuroutunut

Huonokuuloinen

Kuuro

Kuuleva

Joku muu, mikä? \_\_\_\_\_

### Kommunikoin viitotulla puheella

Päivittäin

Viikoittain

Muutaman kerran kuukaudessa,

Kuukausittain

Muutaman kerran vuodessa

Ei mikään edellä mainituista, kuinka usein? \_\_\_\_\_

### Kommunikoin viitotulla puheella

Työssä

Vapaa-ajalla

Muulla, missä? \_\_\_\_\_

**Olen oppinut viitotun puheen**

Itse opiskelemalla

Viitotun puheen kurssilla

Muilta viitotun puheen käyttäjiltä

Muuten, miten? \_\_\_\_\_

**Olen kommunikoinut viitotulla puheella**

0-6 kuukautta

7-11 kuukautta

1-2 vuotta

2-4 vuotta

Enemmän, montako vuotta? \_\_\_\_\_

**Olen tekemisissä viittomakieltä käyttävien henkilöiden tai viittomakielen kanssa**

En koskaan

Päivittäin

Viikoittain

Muutaman kerran kuukaudessa

Kuukausittain

Muutaman kerran vuodessa

Ei mikään edellä mainituista, kuinka

usein? \_\_\_\_\_

**Olen tekemisissä suomenkielisten kanssa**

En ole tekemisissä suomenkielisten kanssa

Päivittäin

Viikoittain

Muutaman kerran kuukaudessa,

Kuukausittain

Muutaman kerran vuodessa

Ei mikään edellä mainituista, kuinka usein? \_\_\_\_\_

**Käytän viitotun puheen lisäksi muita kommunikointimenetelmiä joidenkin henkilöiden kanssa**

Kyllä, mitä? \_\_\_\_\_

En

**Käytän viitotun puheen tulkkia**

En käytä viitotun puheen tulkkia

Päivittäin

Viikoittain

Muutaman kerran kuukaudessa

Kuukausittain

Muutaman kerran vuodessa

Ei mikään edellä mainituista, kuinka usein? \_\_\_\_\_

## Liite 4

- POIKA Glossit erottuvat puhutun kielen sanoista siten, että glossit kirjoitetaan suuraakkosilla. Glossi kirjoitetaan sanan perusmuodossa, sitä ei siis taivuteta puhutun kielen mukaisesti. (Savolainen 2000, 192.)
- EI-OLE Jos sanojen välissä on viiva se tarkoittaa, että kyseessä on yksi viittoma (Paunu 1987, 7).
- t-e-l-l-e-r-vo. Sormiaakkoset kirjoitetaan pienillä kirjaimilla ja niiden välissä on väliviivat. (Paunu 1987, 8).
- ”KÄVELLÄ” -ontuen Viittoma kirjoitetaan sitaatteihin, jos se ei ole perusmuodossaan, vaan sitä on muunneltu jotenkin. Sitaattien perään kirjoitetaan pienillä kirjaimilla miten viittomaa on muunneltu. (Paunu 1992, 23.)
- ”nostaa kaulukset pystyyn” Sitaattien sisään kirjoitetaan pienillä kirjaimilla myös pantomiimisesti esitetty kohta (Paunu 1987, 8).
- os Etusormella viitotut osoitukset glossataan lyhenteellä os (Savolainen 2000, 193). Osoitukseen voidaan liittää numero mihin alueeseen osoitus kohdistuu. Esimerkiksi os-5.
- KOIRAx Jos viittoma toistetaan kerran, merkitään glossatun sanan perään x ja jos viittoma toistetaan 2-5 kertaa, merkitään sanan perään xx (Savolainen 2000, 193).
- (karhu) : ”KÄVELLÄ” –löntystäen :  
Roolinvaihto glossataan siten, että sulkeisiin kirjoitetaan ketä tai mitä esitetään, sulkeissa olevaa asiaa ei viitota. Sen jälkeen merkitään kaksoispiste roolin alka-

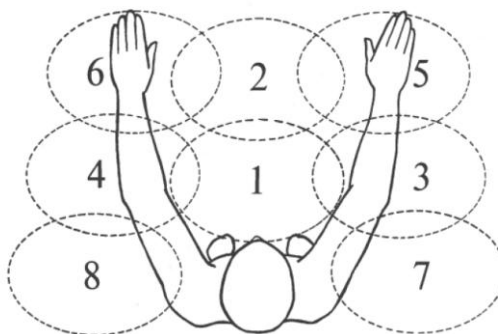
misen merkiksi ja loppuun kaksoispiste roolin päättymisen merkiksi. (Paunu 1992, 173-179.)

## TALO-2

Viittomatila on jaettu kahdeksaan alueeseen. Numeroilla 1-8 voidaan merkitä millä alueella viittoma on tehty, mihin suuntaan viittoman liike on tai mihin viittoma jossa ei ole liikettä suuntautuu. (Paunu 1987, 7-9.) Paunu (1987, 7-8) on jaotellut alueet seuraavasti: ”Alueet 2,3,4,5 ja 6 sijaitsevat suunnilleen viittojan ojennetun käden etäisyydellä viittojan vartalosta. Alueet 8 ja 7 ovat viittojan vasemmalla tai oikealla puolella. Alue 2 tarkoittaa suoraan viittojan edessä olevaa aluetta ja usein sitä käytetään sinuun eli keskustelukumppaniin liittyvissä viittomissa. Alue 1 voi tarkoittaa aivan viittojan edessä olevaa tilaa tai sitä käytetään viittomissa, joihin sisältyy kontakti viittojaan itseensä”. Alueet 8,4 ja 6 ovat viittojan vasemmalla puolella. Alueet 7,3 ja 5 ovat viittojan oikealla puolella. Numerot yhdistetään glossiin väliviivalla (Savolainen 2000, 193). Viittomatilan osat visuaalisessa muodossa on nähtävissä alla olevasta kuvasta 1.

## 3-KÄVELLÄ-1

Numerot viittoman alussa ja lopussa tarkoittavat liikkeen suuntaa alueelta toiselle (Paunu 1987, 9).



Kuva 1(Paunu 1992, 31).